

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра психології

Дипломна робота

[тип кваліфікаційної роботи]

Магістр

[освітній ступінь]

на тему «Взаємозв'язок особистісних потреб з задоволеністю
шлюбом у сімейних відносинах»

ХАІ.704. 7-96пс1/2.21В.053.425-9/19 ДР

Виконав: студент [ка] 2 курсу групи

№ 7-96пс1/2

Спеціальність 053 «Психологія»

[код та найменування]

Освітня програма: «Психологічне
консультування та психотерапія»

[найменування]

Болгарова Р.О.

[прізвище та ініціали студента [ки]]

Керівник: Бідюк І.А.

[прізвище та ініціали]

Рецензент: Фролова Є.В.

[прізвище та ініціали]

Харків – 2021

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 69 с., 7 рис., 3 дод., 38 джерел.

Ключові слова: шлюб, подружжя, сімейні відносини, потреби, задоволеність шлюбом.

Актуальність дослідження - присвячена виявленню особистісних потреб які впливають на задоволення сімейних відносин.

Об'єкт дослідження – задоволеність шлюбом.

Предмет дослідження – взаємозв'язок особистісних потреб подружжя на їх задоволеність шлюбом.

Мета дослідження – виявити вплив задоволеності особистих потреб подружжя на їх задоволеність шлюбом.

Відповідно до даної мети були поставлені наступні завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз задоволеності шлюбом у сімейних відносинах;
2. Виявити особистісні потреби які впливають на задоволеність шлюбу у сімейних відносинах;
3. Виявити рівень задоволеності шлюбу у сімейних відносинах;
4. Проаналізувати результати дослідження та написати висновки.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури.
2. Тест-опитувальник вдоволеності шлюбом (ОУБ) В.В.Століна;
3. Вимірювання установок у сімейній парі Ю. Е. Альошина, Л. Я. Гозман, Е. К. Дубовська;
4. Визначення узгодженості сімейних цінностей і рольових установок (очікувань) у сімейній парі (РОП) А. Н. Волкової;
5. Математично- статистичний метод кореляції Пірсона.

У дослідженні взяли участь 24 сімейні пари, 48 респондентів з різним стажем подружнього життя. Вік жінок від 21-38 років; вік чоловіків від 20-38 років. Стаж сімейного життя подружніх пар: від 1 до 5 років - 24 респондентів; від 6 до 10 років - 24 респондентів.

Висновки:

Було здійснено теоретичний аналіз та визначенно, що задоволеність шлюбними відносинами - це суб'єктивне переживання задоволеності, яке залежить від задоволеності потреб, і очікувань у подружжя. Формується на підставі досвіду подружнього життя, під впливом особистих цінностей і установок. Протягом подружнього життя задоволеність шлюбними відносинами змінюється, в залежності від етапів сімейного життя.

Особистісними особливостями подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбними відносинами є спектр особистісних якостей (темперамент, характер, особистісні особливості). Особистісні особливості визначають здатність подружжя підлаштовуватися під потреби один одного, тобто фактично подружню сумісність.

Для пар задоволених шлюбом, характерно: для чоловіків-емоційна стійкість, впевненість в собі, схильність до батьківської ролі в родині. Для жінок посилена увага до власної привабливості. Для пар з низьким рівнем задоволеності шлюбом характерний високий рівень тривожності, почуття провини і сумнівів в собі.

Коефіцієнти кореляції, що вимірює задоволеність шлюбом, виявив високий коефіцієнт у чоловіків це свідчить про задоволеність шлюбом, у жінок завищені очікування по відношенню до чоловіка, вони очікують більш активної участі чоловіків у виконанні певних функцій в сім'ї, що не відповідає установкам чоловіків, тому жінки менш задоволені шлюбом.

ABSTRACT

Relevance of research - is devoted to identifying personal needs that affect the satisfaction of family relationships.

The subject of the research is the relationship between the personal needs of the spouses and their satisfaction with marriage.

The purpose of the research is to identify the impact of satisfaction of personal needs of spouses on their satisfaction with marriage.

Objectives of the study: marital satisfaction.

In accordance with this goal, the following tasks were set:

1. Carry out a theoretical analysis of marital satisfaction in family relationships;
2. Identify personal needs that affect the satisfaction of marriage in family relationships;
3. Identify the level of marital satisfaction in family relationships;
4. Analyze the results of the study and write conclusions.

Methods of research:

1. Theoretical analysis of scientific literature.
2. VV Stolin Marriage Satisfaction Test Questionnaire;
3. Measurement of installations in a married couple Yu. E. Alyoshin, L. Ya. Gozman, EK Dubovska;
4. Determining the consistency of family values and role attitudes (expectations) in a married couple (ROP) AN Volkova;
5. Mathematical and statistical method of Pearson correlation

The study involved 24 married couples, 48 respondents with different marital experience. Age of women from 21-38 years; age of men from 20-38 years. Family life experience of married couples: from 1 to 5 years - 24 respondents; from 6 to 10 years - 24 respondents.

Conclusions:

Theoretical analysis was performed and it was determined that satisfaction with marital relations is a subjective experience of satisfaction, which depends on the satisfaction of needs and expectations of the spouses. It is formed on the basis of the experience of married life, under the influence of personal values and attitudes. During married life, marital satisfaction varies, depending on the stages of family life.

The personal characteristics of a couple with a high degree of satisfaction with the marital relationship are the range of personal qualities (temperament, character, personality traits). Personal characteristics determine the ability of spouses to adapt to each other's needs, ie, in fact, marital compatibility.

For couples satisfied with marriage, it is typical: for men, emotional stability, self-confidence, propensity for parental role in the family. For women, increased attention to their own attractiveness. Couples with low marital satisfaction are characterized by a high level of anxiety, guilt and self-doubt.

Correlation coefficients that measure marital satisfaction, found a high ratio in men, this indicates marital satisfaction, women have high expectations of men, they expect more active participation of men in performing certain functions in the family, which does not meet the attitudes of men, so women are less satisfied with marriage.

Реферат

Актуальность исследования - посвящена выявлению личностных потребностей влияющих на удовлетворение семейных отношений.

Объект исследования - удовлетворенность браком.

Предмет исследования - взаимосвязь личностных потребностей супругов на их удовлетворенность браком.

Цель исследования - выявить влияние удовлетворенности личных потребностей супругов на их удовлетворенность браком.

Согласно данной цели были поставлены следующие задачи:

1. Осуществить теоретический анализ удовлетворенности браком в семейных отношениях;
2. Выявить личностные потребности влияющих на удовлетворенность брака в семейных отношениях;
3. Выявить уровень удовлетворенности брака в семейных отношениях;
4. Проанализировать результаты исследования и написать выводы.

Методы исследования:

1. Теоретический анализ научной литературы.
2. Тест-опросник удовлетворенности браком (ОУБ) В.В.Столина;
3. Измерение установок в семейной паре Ю. Е. Алешина, Л. Я. Гозман, Е. К. Дубовская;
4. Определение согласованности семейных ценностей и ролевых установок (ожиданий) в семейной паре (РОП) А. Н. Волковой;
5. Математично- статистический метод корреляции Пирсона

В исследовании приняли участие 24 семейные пары, 48 респондентов с разным стажем супружеской жизни. Возраст женщин от 21-38 лет; возраст мужчин от 20-38 лет. Стаж семейной жизни супружеских пар: от 1 до 5 лет - 24 респондентов; от 6 до 10 лет - 24 респондентов.

Выводы:

Был осуществлен теоретический анализ и определение, удовлетворенность брачными отношениями - это субъективное переживание удовлетворенности, которое зависит от удовлетворенности потребностей и ожиданий у супругов. Формируется на основании опыта супружеской жизни, под влиянием личных ценностей и установок. В течение супружеской жизни удовлетворенность брачными отношениями меняется, в зависимости от этапов семейной жизни.

Личностными особенностями супругов с высокой степенью удовлетворенности брачными отношениями является спектр личностных качеств (темперамент, характер, личностные особенности). Личностные особенности определяют способность супругов подстраиваться под потребности друг друга, то есть фактически супружескую совместимость.

Для пар довольных браком, характерно: для мужчин-эмоциональная устойчивость, уверенность в себе, склонность к родительской роли в семье. Для женщин повышенное внимание к собственной привлекательности. Для пар с низким уровнем удовлетворенности браком характерен высокий уровень тревожности, чувства вины и сомнений в себе.

Коэффициент корреляции, измеряющий удовлетворенность браком, обнаружил высокий коэффициент у мужчин это свидетельствует о удовлетворенности браком, у женщин завышенные ожидания по отношению к мужу, они ожидают более активного участия мужчин в выполнении определенных функций в семье, не соответствует установкам мужчин, так женщины менее удовлетворены браком.

Міністерство освіти і науки України

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет гуманітарно-правовий
(повне найменування)

Кафедра психології
(повне найменування)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 053 “Психологія”
(код та найменування)

Освітня програма “Психологічне консультування та психотерапія”
(найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри 704 (психології)

доцент Ю.І. Гулий
(підпис) (ініціали та прізвище)

«08» жовтня 2020 р.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Болгарова Раїса Олександрівна
(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломної роботи Взаємозв'язок особистісних потреб з задоволеністю шлюбом у сімейних відносинах

Керівник дипломної роботи Бідюк І.А., канд.псих.наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету №11 уч від « 11 » січня 2021 року

2. Термін подання студентом дипломної роботи 12 лютого 2021 р

3. Вихідні дані до роботи - виявити вплив задоволеності особистих потреб подружжя на їх задоволеність шлюбом.

4. Завдання дипломної роботи: Здійснити теоретичний аналіз задоволеності шлюбом у сімейних відносинах; Виявити особистісні потреби які впливають на задоволеність шлюбу у сімейних відносинах; Виявити рівень задоволеності шлюбу у сімейних відносинах; Проаналізувати результати дослідження та написати висновки.

5. Перелік графічного матеріалу Рис.- 7.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Бідюк І.А. канд.псих.наук, доцент</i>	16.10.20	16.11.20
2	<i>Бідюк І.А. канд.псих.наук, доцент</i>	09.11.20	27.11.20
3	<i>Бідюк І.А. канд.псих.наук, доцент</i>	14.01.21	22.01.21

Нормоконтроль _____ С. В. Кузьміна « 12 » лютого 2021 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання « 08 » жовтня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів дипломної роботи	Примітка
1.	Затвердження теми, мети та завдань роботи	08.10.20-11.10.20	
2.	Складання плану роботи	12.10.20-16.10.20	
3.	Аналіз літературних джерел. Написання першого розділу роботи	16.10.20-06.11.20	
4.	Визначення психодіагностичного інструментарія для проведення практичної частини дослідження. Написання другого розділу дипломної роботи.	09.11.20-27.11.20	
5.	Проведення практичної частини дослідження	1.12.20-12.12.20	
6.	Статистична обробка отриманих даних	14.12.20-31.12.20	
7.	Написання третього розділу дипломної роботи	04.01.21-22.01.21	
8.	Написання загальних висновків. Оформлення списку використаних літературних джерел, додатку та змісту.	23.01.21-29.01.21	
9.	Передзахист	01.02.21	
10.	Внесення коректив до тексту дипломної роботи	02.02.21-05.02.21	
11.	Оформлення та підписання відповідної документації	08.02.21-09.02.21	
12.	Підготовка електронної презентації та тексту доповіді	10.02.21-11.02.21	
13.	Строк подання студентом роботи на кафедру	12.02.21	
14.	Захист	16.02.21	

Студент

_____ (підпис)

Болгарова Р.О.

_____ (ініціали та прізвище)

Керівник дипломної роботи

_____ (підпис)

Бідюк І.А.

_____ (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІМ'Ї ТА ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ	5
1.1 Історіографія дослідження шлюбних стосунків	5
1.2 Ступінь задоволеності шлюбом у сімейних відносинах	18
1.3 Особистісні потреби задоволення шлюбом у сімейних відносинах	24
РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	32
2.1 Характеристика вибірки	32
2.2 Характеристика методів дослідження	32
РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	35
3.1 Загальний опис результатів	35
3.2 Результати дослідження	40
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	45
ДОДАТКИ	49

ВСТУП

Актуальність дослідження - присвячена виявленню особистісних потреб які впливають на задоволення сімейних відносин.

Об'єкт дослідження – задоволеність шлюбом.

Предмет дослідження – взаємозв'язок особистісних потреб подружжя на їх задоволеність шлюбом.

Мета дослідження – виявити вплив задоволеності особистих потреб подружжя на їх задоволеність шлюбом.

Відповідно до даної мети були поставлені наступні завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз задоволеності шлюбом у сімейних відносинах;
2. Виявити особистісні потреби які впливають на задоволеність шлюбу у сімейних відносинах;
3. Виявити рівень задоволеності шлюбу у сімейних відносинах;
4. Проаналізувати результати дослідження та написати висновки.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури.
2. Тест-опитувальник вдоволеності шлюбом (ОУБ) В.В.Століна;
3. Вимірювання установок у сімейній парі Ю. Е. Альошина, Л. Я. Гозман, Е. К. Дубовська;
4. Визначення узгодженості сімейних цінностей і рольових установок (очікувань) у сімейній парі (РОП) А. Н. Волкової;
5. Математично- статистичний метод кореляції Пірсона

У дослідженні взяли участь 24 сімейні пари, 48 респондентів з різним стажем подружнього життя. Вік жінок від 21-38 років; вік чоловіків від 20-38 років.

Стаж сімейного життя подружніх пар:

- від 1 до 5 років - 24 випробовуваних;
- від 6 до 10 років - 24 випробовуваних.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СІМ'Ї ТА ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ

1.1 Історіографія дослідження шлюбних стосунків

Розглянемо самі поняття сім'ї та шлюбу. Багато замінюють ці слова синонімами, але вони далеко не однакові.

Поняття сім'ї та шлюбу мають подібні характеристики, головним чином у тому, що обидва є соціальними формами регулювання відносин між людьми у сімейних відносинах, але це, мабуть, усе. Спробуємо сформулювати визначення цих термінів.

Шлюб - це історично обумовлена, санкціонована і регульована суспільством форма відносин, між чоловіком і жінкою, що встановлює їх права і обов'язки по відношенню один до одного і до дітей, своєму потомству.

Багато сучасних концепції сім'ї належать до витоків античної традиції. Пройшовши через століття, трансформуючись у багатьох відношеннях, дана традиція проявляється в тих ідеологічних утвореннях, які описують сучасну сім'ю і формують шлях її розвитку. Чисто умовно можна було б виділити два потоки думки, присвоївши їм назви «традиція Платона» і «традиція Аристотеля». Умовність полягає в тому, що в ряді випадків обидва мислителі поділяють спільну точку зору, хоча і належить одному з них; в інших же випадках характер позиції визначається навіть не самим філософом, а тим тлумаченням, яке позначали його погляди в подальшій культурі.

Платон започаткував ще одну важливу традицією в трактуванні любові і шлюбу, мається на увазі його міф про андрогіна. Важко заперечувати його поетичний вплив: половинки цілої істоти, що розпалися шукають один одного, і цим пояснюється, на думку Платона, взаємне тяжіння чоловіків і жінок. Однак, античний автор був тут не єдиним джерелом; біблійний образ «Ребра Адама» і пошуку кожним чоловіком тієї жінки, яка створена з його ребра, є впливова паралель до цього міфу.

Лінія Аристотеля розглядає сім'ю в системі мирського життєустрою, трактуючи її як економічний інститут, домогосподарство. У своїй «Політиці» мислитель дає визначення «... спілкування, природним шляхом, що виникло для задоволення повсякденних потреб, є сім'я». Сила, що пов'язує кілька сімей в селище і кілька селищ в державу, має природну потребу і існує заради досягнення благого життя. Наука про домогосподарство включає три елементи влади: влада пана по відношенню до рабів, ставлення батька до дітей, ставлення чоловіка до дружини. Влада чоловіка над дружиною подібна владі політичного діяча, а влада батька над дітьми – влади царя (концепція державної сім'ї). Жінки і діти якісно відрізняються від вільних чоловіків, так як «рабу взагалі не властива здатність вирішувати, жінці вона властива, але позбавлена дієвості, дитині також властива, але знаходиться в нерозвиненому стані». Проте, оскільки, сім'я є частина держави, а вона зацікавлена в чеснотах всіх своїх членів, необхідно виховувати «гідних дітей і гідних жінок».

Англійський філософ Т. Гоббс розглядає сім'ю як «маленьку монархію», що включає в себе як родичів (дітей), так і домочадців, наближених, слуг (кого, до речі, в античну епоху називали – близькі). Його послідовники радили джентльменові при виборі дружини проявляти особливу розбірливість, щоб дружина була корисна днем і приємна вночі ¹¹.

Г. Гегель розглядав сім'ю і як духовну єдність, зв'язаність глибокою повагою і як економіко-правовий інститут: «Сім'я як особа має свою зовнішню реальність в деякій власності; у власності вона володіє наявним буттям своєї субстанціональної особистості лише як в деякому майні»¹². Однак зведення шлюбу лише до форми взаємного договору споживання – грубе і неправильне.

Шлюб є «правовою моральною любов'ю». Шлюб виключає з любові все, що в ній «минуше, капризне і лише суб'єктивне».

У ХІХ ст. з'являються емпіричні дослідження емоційної сфери сім'ї, потягів і потреб її членів (перш за все роботи Фредеріка Ле Пле). Сім'я

вивчається як мала група з притаманними їй життєвим циклом, історією виникнення, функціонування і розпаду. Предметом дослідження стають почуття, пристрасті, розумове і моральне життя. В історичній динаміці розвитку сімейних відносин Ле Пле констатував направлення від патріархального типу сім'ї до нестабільного, з розрізненим існуванням батьків і дітей, з ослабленням батьківського авторитету, що тягне дезорганізацію суспільства.

Далі дослідження взаємовідносин в сім'ї концентруються на вивченні взаємодії, комунікації, міжособистісної згоди, близькості членів сім'ї в різних соціальних і сімейних ситуаціях, на організації сімейного життя і факторах стійкості сім'ї як групи (роботи Ж.Піаже, З. Фрейда і їх послідовників). Розвиток суспільства детермінувало зміну системи цінностей і соціальних норм шлюбу і сім'ї, що підтримують розширену сім'ю, соціокультурні норми високої народжуваності були витіснені соціальними нормами низької народжуваності.

Сімейні відносини у нашій країні стали об'єктом вивчення лише в середині XIX ст. Джерелами дослідження служили давньоруські літописи та літературні твори, історики Д. Н. Дубакіна, М.М.Ковалевський та інші дали глибокий аналіз сімейно-шлюбних відносин в Стародавній Русі. Особлива увага приділялася вивченню сімейного кодексу «Домоустрою» - літературної пам'ятки XVI ст., виданого у 1849 р. 20-50-і рр. XX століття в дослідженнях відбивалися тенденції розвитку сучасних сімейних стосунків. Так, П. А. Сорокін проаналізував кризові явища в радянській сім'ї: ослаблення подружніх, батьківсько-дитячих і родинних зв'язків, а родинні почуття стали менш міцнішим зв'язком, ніж партійне товариство. В цей же період з'явилися роботи, присвячені «жіночому питанню». У статтях А. М. Коллонтай, наприклад, проголошувалася свобода жінки від чоловіка, батьків, від материнства. Психологія і соціологія сім'ї були оголошені буржуазними лженауками, несумісними з марксизмом.

Справжня концептуальна глибина розгляду теми сім'ї, любові і шлюбу властива на рубежі XIX і XX століть філософами «срібного століття» в силу типологічної специфіки того етапу наукової думки. Багато з яскравої плеяди мислителів цього часу віддали данину науковій увазі цій проблемі, причому крім загальносуспільних причин, і їх звернення до подібних проблем, і характер запропонованого ними їх дозволу пояснюються глибокими змінами, що відбувалися в світі.

Бердяєв Н.А. розглядає питання сім'ї та шлюбу в піднесеному і трагічному стилі. Як і більшість сучасників, підкреслював критичне ставлення до буржуазної, взагалі християнської сім'ї, вважаючи її приземленою: «Сім'я по своїй суті завжди була, є і буде позитивним інститутом благоустрою, біологічним і соціологічним упорядкуванням життя роду . Ні феномена в житті людства, який би так вдало пояснювався економічним матеріалізмом, як сім'я. Любов, однак, як світова проблема вище практичних потреб, вона поза всім цим, вона нетутешня квітка, що гине в середовищі цього світу ».

Світова війна і революція внесли серйозні зміни в підхід до сімейних проблем. Політична емансипація жінок була поставлена попереду їх соціального вивільнення. «Жіноче питання» перетворилося в першу чергу в питання про політичну і юридичну рівність. Подвійна мораль буржуазного суспільства була рішуче відкинута. У нашій країні робилися заходи активного захисту репродуктивної функції сім'ї системою певних пільг і привілеїв жінці-матері. Однак уже в той час зазвучали голоси, що виражають тривогу станом відтворення населення. Ще наприкінці минулого століття в сім'ях європейської частини країни було в середньому 8-9 народжень на один шлюб. Початок XX століття, світова війна і революція досить сильно змінили ситуацію. За кордоном увагу до наукових досліджень проблем сім'ї було обумовлено як прогресом соціології в цілому, так і масовою тривогою, викликаною наростанням змін у сімейному способі життя з початку XX століття. Концепція сімейного способу життя, по суті, зводила сім'ю до

шлюбу, причому в його застарілому варіанті, і забувала найважливішу функцію сім'ї – соціалізацію нових поколінь. Ретельна фіксація змін в структурі, статус і функції сім'ї певний час не супроводжувалася їх теоретичним осмисленням. Подібний концептуальний дефіцит не можна було ігнорувати занадто довго; потреба в новій парадигмі соціального знання інтенсивно наростала. Почасти це було пов'язано з тими процесами, які мали місце в роки Другої світової війни і після неї. З одного боку, це був час особливо широкого розвитку жіночої позадомашньої зайнятості, підвищення самостійності і зростання самоідентифікації жінок. З іншого боку, це був період Бебібуму, тобто безпрецедентного підвищення народжуваності в США.

З середини 50-х рр. психологія сім'ї почала відроджуватися, з'явилися теорії, що пояснюють функціонування сім'ї як системи, мотиви вступу в шлюб, що розкривають особливості подружніх і батьківсько-дитячих відносин, причини сімейних конфліктів і розлучень; стала активно розвиватися сімейна психотерапія (Ю.А.Алешіна, А.С. Співаковська, Е. Ейдеміллер та ін.).

Одне з найбільш цікавих напрямків сучасного наукового дослідження сім'ї – соціобіологія, що виникла з метою подолати відчуження між соціальними і природними науками. «Вся взаємодія біологічного і соціального почала розглядатися тепер як відносини глибокого взаємного впливу, причому обидва компонента необхідні для розвитку фенотипу». Соціобіологи детально розглядають питання походження інституту сім'ї, виникнення і розвитку різних її атрибутів (моногамія, табу на інцест та ін.), особливості материнського або батьківського стереотипу. Соціобіологічний підхід вельми своєрідно трактує зміст сімейного виховання, також намагаючись вивести його зі стереотипів поведінки тварин. В цій області проаналізовані дуже цікаві особливості материнських і батьківських ролей, біохімічний контакт на людському рівні, соціобіологічні початки педагогіки. У радянській соціологічній науці зростання уваги до вивчення сім'ї пов'язане

з ім'ям А.Г. Харчева і виходом його класичної праці «Шлюб і сім'я в СРСР»¹⁴. Автор на широкому історичному, філософському і соціологічному матеріалі розглянув питання походження сім'ї, її функцій, взаємовідносини особистостей в сім'ї, питання задоволеності шлюбом і сім'єю, місце сім'ї в системі соціологічного знання. Проаналізовано питання нестабільності шлюбу (розлучуваності, алкоголізм, труднощі суміщення сімейних і позасімейних ролей), але не знайшли відображення в соціальній практиці рекомендації щодо стимулювання дітонародження, про скорочення довжини покоління та ін.

У сучасній науковій практиці переважають праці, перш за все, соціологічної спрямованості, орієнтовані на вивчення тих чи інших сторін цього соціального інституту, певного типу сім'ї або певної проблеми, пов'язаної з нею, місця сім'ї в суспільстві, економічного становища і соціального статусу сім'ї, демографічних установок і демографічної поведінки її членів (А.І. Антонов, Е.Ф. Ачильдієва, С.В. Дармодехн, М.С., Мацковська, В.А. Медков, В.В. Бодрова, З.А. Янкова та ін.).

Питаннями моделювання сім'ї займалися багато дослідників, що працюють в сфері сімейних відносин. Їх погляди на інститут сім'ї представлені в численних працях, присвячених сімейній проблематиці. Модель процесу реалізації сімейної політики повинна бути комплексною, тобто відповідати всім вимогам моделювання: наявність ідеї (цільової, світоглядної, культурологічної, соціальної, матеріальної, общинної, особистісної та ін.), самої моделі (як предмета реалізації політики) і самої політики (як процесу реалізації). У створенні моделі державно-сімейних відносин важливе теоретико-методологічне значення має аналіз сім'ї як соціального інституту. Одними з перших спроб соціологічного узагальнення поняття «соціальний інститут» зробили К. Маркс і Ф. Енгельс. Основні положення їх творів лягли в основу визначення соціального інституту сучасними соціологами як сукупності установ, соціальних норм, культурних зразків, системи поведінки індивідів, груп і суспільства.

Таким чином, найбільш перспективним методом дослідження моделі сім'ї вважається комбінація ідеального типування та моделювання державної сімейної політики. Конструювання ідеальних типів дозволяє побачити неможливу в реальному житті «чисту картину» сімейнодержавних взаємодій. Побудова моделей на основі ретельного узагальнення емпіричних даних дає можливість отримати зменшену і спрощену картину дійсних взаємодій державних органів і сімей. Осмислення причин відхилень дійсних взаємодій від їх ідеалу або еталона призводить дослідника до необхідності виявлення і вивчення факторів і умов як тимчасових, так і внутрішніх, які обумовлюють розвиток реального процесу державно-сімейного взаємодії.

У житті кожної людини сім'я займає особливе місце. У сім'ї росте дитина і з перших років свого життя він засвоює норми співжиття, норми людських відносин, вбираючи з сім'ї і добро і зло. Ставши дорослими, діти повторюють у своїй родині все те, що було в родині їх батьків. У сім'ї регулюються відносини дитини до навколишнього, в сім'ї він отримує досвід моральності, моральних норм поведінки. Здійснюючи соціальну функцію, сім'я формує особистість в залежності від її культурного, соціального і духовного рівня. Умови в родині, житло, гігієна, особливості життя – все залежить від соціальної політики держави, а від стану сім'ї залежить стан держави.

Основні поняття та актуальні соціально-психологічні питання сім'ї не можна розглядати без знання таких понять, як особистість, соціум, суспільство, сім'я, шлюб, подружжя. Для того, щоб говорити про природу сім'ї, звернемо увагу, як визначають значення самого поняття «сім'я» різні джерела:

Сім'я являє собою більш складну систему відносин, вона об'єднує не тільки подружжя, але і їхніх дітей, а також інших родичів або просто близьких подружжю і необхідних їм людей¹ За визначенням А. І. Антонова², Сім'я – це заснована на єдиній загальносімейній діяльності спільність

людей, пов'язаних вузлами шлюбу – батьківства – споріднення, і тим самим здійснює сімейні функції.

Сім'я – осередок (мала соціальна група), суспільства, найважливіша форма організації особистого побуту, джерело якої в подружньому союзі і родинних зв'язках, тобто на багатосторонніх відносинах між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, братами і сестрами та іншими родичами, котрі живуть разом і ведуть спільне господарство. Як впливає з визначень, сім'я – складне соціально-психологічне явище. Можна виділити чотири найбільш поширені її характеристики:

- сім'я – осередок суспільства, мала соціальна група з притаманними їй груповими (сімейними) цінностями, традиціями, настроями і перспективами;

- сім'я – найважливіша форма організації особистого побуту, це сфера задоволення індивідуальних потреб і соціалізації особистості;

- сім'я – подружній союз, діада (сім'я з 2 чоловік) з властивими їй домаганнями і очікуваннями кожного з партнерів, в свою чергу є носіями психологічної підтримки на всіх етапах її життєдіяльності;

- сім'я – багатосторонні відносини з родичами, своєрідним мікросоціумом, найважливішими механізмами якого є взаєморозуміння, взаємодовіра і взаємодопомога.

Особистість феномен суспільного розвитку, конкретна людина, що володіє свідомістю і самосвідомістю.

Особистість – це людина з його соціальнообумовленими та індивідуально-вираженими якостями і особливостями (Характером, здібностями, своєрідністю потребнісно-мотиваційно пізнавальної та емоційно-вольової сфер) 5. Соціум – це своєрідна соціально-професійна громада, життєдіяльність якої протікає не в абстрактному, а в конкретному, як правило, умовно обмеженому і замкнутому просторі і цілком обумовлена характером домінуючих в ній міжособистісних, міжгрупових відносин і професійною діяльністю. Розрізняють міський, сільський, виробничий та інші види соціуму.

Суспільство – поняття в основному політико-соціологічне, характеризується сукупністю сформованих в країні соціальних відносин між людьми, структуру яких становить сім'я, а також соціальні, вікові, професійні та інші номінальні і реальні групи, а також держава.

Спілкування – це, по-перше – складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами в спільній діяльності і включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини; по-друге – здійснюване знаковими засобами взаємодія суб'єктів, викликане потребами спільної діяльності і спрямоване на значущу зміну в стані, поведінці та особистісно-сміслових утвореннях партнера.

Подружжя – це особистісна взаємодія чоловіка і дружини, регульована моральними принципами і підтримувана властивими їй цінностями. В даному визначенні підкреслюються: неінституційний характер зв'язку, властивий шлюбу; рівноправність і симетричність моральних обов'язків і привілеїв обох подружжя. Шлюб – соціальна форма відносин між чоловіком і дружиною, історично змінюється, за допомогою якої суспільство впорядковує і санкціонує їх статеве життя і вбачає їх подружні і батьківські права та обов'язки¹⁰. Ядром сім'ї не завжди є шлюбні відносини. Сім'я – більш складна система відносин, ніж шлюб, оскільки вона об'єднує не тільки подружжя, але і дітей, родичів, близьких. Найчастіше складаються взаємини з типу: чоловік – дружина, чоловік – діти, дружина – діти, діти – батьки, діти – діти та ін.

Ці структурні характеристики сім'ї представляють її соціально – психологічну єдність. Отже, можуть бути різні варіанти сім'ї, але повноцінною є така, яка має в наявності всі типи взаємин. Ці точки зору на сім'ю у вчених різних країн збігаються – Антонов А.І., Буєва Л.П., Дармодехин С.В., Ковальов С.В., Соловйов Н.Я., Петровський А.В., У.Сміт, В. Найберт, Торохтій В.С. та ін.

Сім'я – найважливіший інститут соціалізації підростаючих поколінь і являє собою персональне середовище життя і розвитку дітей, підлітків, юнаків, якість якої визначається параметрами конкретної сім'ї : демографічний – структура сім'ї (велика, включаючи інших родичів, або нуклеарна, включаючи лише батьків і дітей; повна або неповна; бездітна, одnodітна, мало- або багатодітна);

- соціально-культурний – освітній рівень батьків, їх участь в житті суспільства;

- соціально-економічний – майнові характеристики і зайнятість батьків на роботі;

- техніко-гігієнічний – умови проживання, оснащення житла, особливості способу життя.

Сім'я, як мала соціальна група має ряд психологічних особливостей, характерних тільки для неї:

- наявність не однієї, а низки загальносімейних цінностей, які можуть змінюватися в процесі розвитку сім'ї;

- наявність діади (подружньої пари), взаємини в якій в значній мірі визначають характер взаємодії в сім'ї;

- включеність в неї представників різних поколінь і набагато більший термін близького знайомства між її членами, ніж в інших групах;

- сім'я не пов'язана спільною виробничою діяльністю.

Для соціального педагога, сімейного консультанта важливо знати основні

характеристики сім'ї, в даний час вченими виділено близько 50 класифікацій сімей, які далі будуть розглянуті.

Найважливішими з соціально-психологічних процесів, властивими кожній сім'ї є: спілкування; конформність – механізм групового тиску (підпорядкування, прийняття або відторгнення), згуртованості (єдність діяльності), психологічної сумісності; адаптація; соціально-психологічний клімат та ін.

Сучасна сім'я – це явище історико-психологічне, на відміну від минулих соціальних інститутів. У первісному суспільстві - «груповий шлюб», в епоху середньовіччя – парний шлюб, далі - сім'я була соціальносанкціонованою спільністю людей (церковний) з метою продовження роду, відігравала важливу роль згоду батьків і майнове становище жениха, нареченої. В даний час шлюб – добровільна справа двох людей. Вчені та практики, що займаються проблемами соціальної роботи з сім'єю зазвичай виділяють три сфери, в яких здійснюється становлення сім'ї: діяльність, спілкування, сімейний колектив.

Проблеми сім'ї стосуються кожної людини, оскільки саме сімейна життєдіяльність забезпечує появу і розвиток майбутнього покоління. Тому вивчення різних аспектів сімейної життєдіяльності, зв'язків і відносин між її членами завжди привертало увагу наукових кіл, особливо пильно - в період кардинальної зміни всіх елементів сімейного життєустрою. Проблеми сім'ї є комплексними, вони пов'язані безліччю найтісніших зв'язків з проблемами ряду інших соціальних інститутів, суспільства в цілому.

Засновані на чисто емпіричних передумовах, міркуваннях здорового сенсу заходи соціальної підтримки сім'ї, зачіпають до того ж тільки деякі больові точки її соціального функціонування, в кращому випадку виявляються малоефективними, в гіршому випадку вносять додатковий фактор деформації в існування сім'ї. Сьогодні не викликає сумніву, що в процесі наукових досліджень сімейної життєдіяльності, в ході планування та реалізації державної системи соціальної підтримки сім'ї необхідні взаємодоповнення парадигм і інноваційні пошуки. Одним з таких порівняно нових для вітчизняної соціальної практики інструментів підтримки соціального функціонування індивідів, сімей та груп є професійна соціальна робота, яка почала розвиватися в нашій країні в останнє десятиліття ХХ століття. В даний час важко сказати, наскільки її розвиток буде сприяти стабілізації сімейного способу життя, зміцненню позитивних тенденцій у життєдіяльності інституту сім'ї в майбутньому. Але безсумнівним є те, що

розширення практики надання соціальних послуг сім'ї та дітям, підвищення їх якості та ефективності сприятимуть поліпшенню соціального самопочуття родини.

Багато авторів у своїх працях не завжди поділяють поняття «задоволеність подружжям» та «подружня стабільність». Документація проблеми факторів, що впливають на успіх подружніх стосунків, зазвичай розглядається на ключовій основі, незалежно від того, проводився соціологічний чи соціально-психологічний курс дослідження.

Як показано в декількох емпіричних дослідженнях, стабільність шлюбу і задоволеність шлюбом є тісно пов'язаними характеристиками. Причому вважається, що ці явища бувають на різних рівнях подружніх відносин. Перший і найпоширеніший - це рівень стабільності шлюбу, тобто законне збереження шлюбу відсутність розлучення. Другий рівень - це «приспосовність в шлюбі», «приспосовність подружжя». Існує не тільки відсутність розлучень або доразводних ситуацій, а й схожість подружжя за такими характеристиками, як поділ домашньої праці, виховання дітей і багато іншого. Третій рівень - найглибший. Це рівень «успішності» або «успішності» шлюбу, який характеризується збігом ціннісних орієнтацій подружжя (1).

В. А. Сисенко (1981) вперше відокремлює поняття "подружня стабільність" і "подружня стійкість". Він вважає стабільність шлюбу це системи спілкування між подружжям, результативністю та ефективністю спільних дій обох подружжя для досягнення як своїх взаємних, так і індивідуальних цілей.

Цю концепцію значно розширює В. В. Бойко (1988). За його словами, стабільність шлюбу має об'єктивну та суб'єктивну сторону. Об'єктивна сторона міцності шлюбу залежить від ймовірності його розірвання, яка може бути виражена як відношення зареєстрованих шлюбів до кількості розлучень у певний період. Суб'єктивна сторона ознак шлюбу включає задоволеність подружніми відносинами, ставлення подружжя до збереження сім'ї. На думку

В. В. Бойко, показники суб'єктивної сторони подружньої стабільності можуть слугувати оцінкою подружньої міцності, яку надає сама пара.

Шавлов А. В. висловлює таке трактування поняття "задоволення шлюбом - це не що інше, як суб'єктивне сприйняття подружжя, використовуючи призму соціокультурних норм сімейної діяльності для задоволення своїх індивідуальних потреб". З цього випливає, що незадоволеність особистими потребами в шлюбі може бути одним із факторів, що впливають на задоволеність подружжям.

Отже, з точки зору різних авторів, сім'я - це невелика група, яка має такі специфічні особливості, як: нормативні дані, неоднорідність складу, замкнутість, багатофункціональність та історичність. Ці характеристики визначають в максимальній мірі особливості соціально-психологічних процесів у сім'ї. Головною відмінністю сім'ї від шлюбу є наявність дітей, а шлюб характеризується міжособистісними стосунками між двома партнерами.

1.2 Ступінь задоволеності шлюбом у сімейних відносинах

У цьому психологічному дослідженні основний акцент робиться на вивченні задоволеності шлюбом у сімейних відносинах.

Більшість експертів визначають цей аспект як суб'єктивну внутрішню оцінку та ставлення кожного з подружжя до власного шлюбу (21).

Слід зазначити, що задоволеність шлюбом та стабільність сім'ї не є взаємовиключними, а доповнюючими поняттями. Вони мають багато спільного, але не мають однозначного значення. Стабільні шлюби не завжди приносять велике задоволення, наприклад, патріархальна структура сім'ї характеризується стабільним шлюбом, коли подружжя не задоволені своїми стосунками.

Аналіз літератури показує, що головним фактором якості шлюбу, що характеризує сімейну ситуацію, є рівень задоволеності шлюбом, який багато хто ототожнює зі стабільністю шлюбу.

Дійсно, стабільність у шлюбі та задоволеність шлюбом є тісно пов'язаними характеристиками, як зазначалося в емпіричних дослідженнях Е.Ф. Ачгільдієвой, А.Н. Волкової. Однак, на думку Ю.Є. Алешиной, ці явища знаходяться на різних рівнях подружніх відносин (3).

Першою ознакою стабільного шлюбу є юридична стабільність (збереження) шлюбу або відсутність розлучення.

Другий рівень або ступінь "пристосованості подружжя" - характеризується не тільки відсутністю розлучення або ситуацією до розлучення, але й спільністю подружжя за характеристиками: освіта дітей, поділ економічних відносин тощо.

Третій рівень - найглибший. Це рівень «успішності» шлюбу, який характеризується збіжністю цінностей подружжя (4).

Отже, задоволення шлюбом є результатом реалізації ідеї сім'ї, яка склалася у свідомості людей, в даному випадку пари, на основі як досвіду батьків, так і сім'ї. На думку В. Сатіра, коли людина одружується, бажання наповнити життя новим змістом змінюється. Тільки дуже дивна людина навмисно загубиться з дуже дивних причин, знаючи, що шлюб погіршить їхнє життя. Люди сподіваються, що їхнє життя після шлюбу стане кращим та цікавішим (14). Однак, якщо ці очікування не виправдані, виникає невдоволення шлюбом.

Сьогодні доведено, що позитивний вплив шлюбу на суб'єктивне психологічне благополуччя зменшується порівняно з попередніми історичними періодами. Можливо, це пов'язано з тим, що багато обмежувальних обмежень зникло з боку держави, релігії, суспільної моралі, і сьогодні неodrужені користуються інститутом спільного проживання, хоча більшість одружених людей хоча б раз переживали розлучення. Також це не сприяє привабливості образу весільних стосунків.

У позитивній психології наводяться такі причини невдоволення закоханими, які згодом впливають на якість шлюбу, особливо на ранніх стадіях. Фернхем і Аргайл вказують на 3 фактори задоволення в соціальних відносинах (5):

1. інструментальне задоволення. найщасливіші шлюби - це ті, в яких подружжя задоволені своїм матеріальним становищем і де хтось із партнерів виконує домашню роботу;
2. емоційне задоволення. Найщасливішими є шлюби, в яких процвітає соціальна підтримка, секс та теплі стосунки;
3. спілкування у спільний вільний час, яке схоже на дружбу, але у випадку спілкування закоханих ця форма відіграє більш важливу роль.

Важливі також ілюзії кохання. Таким чином Сандра Мюррей розробила особливий підхід до аналізу ілюзій кохання. Вони вимірювали свої розміри,

спілкуючись із великою кількістю сімейних пар. Її попросили оцінити сильні та слабкі сторони її справжнього партнера, уявного ідеального коханого та їхніх.

Потім він так само оцінив переваги та недоліки перевірених друзів подружжя. Величина обману визначалася ступенем розбіжностей в оцінках подружжя та друзів: чим вища оцінка партнера, тим більше у неї ілюзій (7).

Було підтверджено, що чим більше взаємних ілюзій, тим щасливіші і міцніші стосунки між партнерами. Щасливі пари знаходять на своєму боці чесноти, які часто непомітні нікому, крім них самих. У нещасних парах, навпаки, пари цінують один одного менше, ніж своїх друзів, і дуже часто відмовляються визнати очевидні переваги людини-антагоніста. Щасливі пари покладаються на свої стосунки переважно в позитивні часи і вважають, що проблеми в інших сім'ях їх не торкнуться. Ці пари добре ладнають, і під час невдач вони живуть щасливіше, ніж сильніші сімейні ілюзії (12).

На думку С. Мюррея, відносини в основному покращуються позитивними ілюзіями: люди намагаються відповідати ідеальному образу, створеному глядачем, намагаються відповідати очікуванням іншого.

Завіса ілюзій приховує повсякденні проблеми, допомагає прощати образи, випадково спричинені у повсякденному житті (18).

Оптимізм також є важливою складовою шлюбного миру.

Протягом десяти років Ф. Фінчем і Т. Бредбері досліджували вплив оптимістичного світогляду на сімейне життя. Головний висновок дослідників полягає в тому, що шлюб може бути щасливим у будь-якій комбінації світогляду пар, крім одного: два песимісти не можуть створити сім'ю (27).

У свою чергу Селігман виділив 2 основні принципи щасливого сімейного життя: увага до партнера та ставлення до нього як до унікальної, незамінної людини (32).

Є. Г. Ейдемільер та В. Юстицкий стверджують, що характер травматичного впливу невдоволення значною мірою залежить від рівня обізнаності про стан. Як результат, вони розрізняють два типи незадоволеності подружжя: погано сприймане невдоволення та свідоме невдоволення.

У ситуаціях свідомого невдоволення чоловіки часто відверто визнають, що сімейні стосунки не для них. Показовий наголос на ширшому (цілісному) характері невдоволення, тобто сімейне життя не відповідає навіть мінімальним вимогам: «Сімейне життя так само погано вночі та вдень», «Мені не пощастило з родиною», «Ми помилився у своєму виборі, зіпсувався».

Як правило, існує дуже важлива і психологічно зрозуміла обставина, яка стримує бажання негайно розлучитися найчастіше труднощі з житлом або дітьми, що виникають під час розлучення. Свідоме невдоволення часто супроводжується затримкою конфлікту між чоловіком і дружиною, ускладненою агресією, спрямованою проти передбачуваного винуватця всіх проблем близький чоловік.

Ознаки невдоволення можна виявити побічно.

По-перше, через появу станів і почуттів, які межують із прямим незадоволенням: нудьга, одноманітність, відсутність радості, безбарвне сімейне життя, ностальгічні спогади про дошлюбний період.

По-друге, незадоволеність проявляється у швидкому потоці скарг різних приватних партій на сімейне життя. І чим далі, тим більше.

У найдрібніших подробицях. У процесі розмови з подружжям виявляється, що, незважаючи на загальне задоволення життям сім'ї в цілому, вони незадоволені деякими аспектами життя - здоров'ям, житлом, поведінкою та успіхами дітей, вільним часом.

По-третє, «повільна» незадоволеність виявляється в ряді специфічних явищ, що спостерігаються у сімейному житті. Перш за все, це явище, яке слід назвати ефектом «крапель смоли».

Це виникнення будь-якої конфліктної ситуації, яка врешті-решт починає неодноразово впливати на задоволення сімейних відносин подружжя або розбіжності щодо другорядних питань сімейного життя. Подібну роль відіграють важливі та основні проблеми, які неможливо вирішити негайно і які починають тиснути на ситуацію в сім'ї як головний фактор незадоволення сімейним життям. На відміну від відомого висловлювання про краплю дьогтю, яка завжди псує бочку меду, існує залежність від якості меду в сімейних відносинах: за наявності справжнього незадоволення сімейними відносинами приватні проблеми відносно нейтралізуються і легко вирішуються.

У науковій психології також існує думка, що незадоволеність подружнім життям є результатом незадоволених потреб, зокрема:

1. незадоволення статевими потребами одного або обох;
2. потреба у цінності та значенні «мого Я» самооцінка партнера, приниження, образи, образи, критика;
3. незадоволення потреб одного або обох подружжя в позитивних емоціях емоційна холодність, відчуженість подружжя;
4. фінансові конфлікти подружжя розподіл загального бюджету, утримання сім'ї та внесок у матеріальний добробут кожного з партнерів;
5. невиконання потреби у взаємодопомозі та співпраці;
6. конфлікт у режимі дозвілля та відпочинку.

Однією з найбільш актуальних проблем сьогодні є нестабільність подружніх стосунків. У перші роки шлюбу молоді пари проходять психологічну адаптацію до сімейного життя, вивчають нові соціальні ролі і часто бувають порушені бурею дрібних домашніх справ, і хто має більше

прав, знає, як це зробити, тому в перші 5 років спільного проживання відбувається розлучення, тобто при формуванні молодого сім'ї.

Найбільш серйозним фактором, який сьогодні заважає молодим парам розлучатися, є відповідальність за майбутнє своїх дітей, якщо вони вже існують, а по-друге, вони стурбовані майбутніми працівниками. Людей похилого віку цікавлять і турбують думки інших. Згідно з науковими даними, в даний час соціальний та громадський контроль не робить істотного впливу на стабільність молодого сім'ї.

Отже, щодо задоволеності подружжям, як результат подружніх стосунків, заснованих на різних ракурсах у дослідницькій літературі, можна, загалом, сказати, що задоволення подружжям може означати суб'єктивне сприйняття кожного з подружжя та спільного проживання їх сімей. Крізь призму соціально-культурних норм ефективності сім'ї при плануванні задоволення їхніх індивідуальних потреб.

1.3 Особистісні потреби задоволення шлюбом у сімейних відносинах

Було встановлено, що найважливішим фактором є особисті потреби подружжя, оскільки вони визначають зусилля потреб подружжя, тобто здатність адаптуватися один до одного. На цьому тлі невдоволення шлюбом є ключовим фактором, що визначається.

Стійкість відносин визначається збігом ціннісних орієнтацій, соціально-психологічних параметрів, координації поведінкових стереотипів, характеру, темпераменту поведінкових актів.

Мотивом шлюбу є, як правило, емоційний зв'язок, індивідуальна статевая любов, потреба в продовженні роду, організація життя та дозвілля, задоволення потреби в моральній та емоційній підтримці. Шлюб організовує, стабілізує та надає можливість суспільству задовольнити ці потреби.

До моменту одруження кожен із подружжя вже сформував потреби, які не можуть бути однаковими у обох подружжя. Ці потреби часто суперечливі.

Статеві, духовні та матеріальні потреби подружжя задовольняються у подружньому житті. Серед них особливе місце займають емоційні та психологічні потреби, які пов'язані з психологічною структурою.

Емоційно-психологічні потреби включають потребу любити і бути коханою, потребу в самооцінці, усвідомлення цінності та важливості особистості людини, потребу в інтимному та впевненому спілкуванні, потребу в психічній підтримці та розумінні. Ці потреби виконують найважливіші функції, що забезпечують стабільність психічного життя особистості, дають їй необхідні умови для гармонійної рівноваги всього психічного життя, значно підвищують загальну психічну стійкість до всіх інших труднощів у життя.

Потреба в збереженні та підтримці самооцінки тісно пов'язана з такими поняттями, як гордість, марнославство, егоїзм, і впливає на глибинні шари

психіки. Аналіз людських стосунків показує, що найбільш болючим і вразливим у структурі особистості є почуття власної гідності. Можна припустити, що стабільність шлюбу та задоволеність сімейним життям залежать від того, як подружжя ставляться один до одного, як підтримується та підтримується самооцінка. Потрібно відчувати позитивні почуття та емоції до себе, що можливо лише тоді, коли інші підтверджують власну самооцінку. Бути коханими і поважаними близькими - це дуже сильна гарантія від небезпеки самотності, відчуження, ізоляції.

Таким чином, потреба в любові виражає психологічну потребу людини бути об'єктом уваги, турботи, інтересу, бути бажаним, корисним і потрібним близьким. Одне з найскладніших і найболючіших почуттів - марність і використання власного існування. У сім'ях, де подружжя ставляться один до одного зневажливо, зневажливо, принижуючи почуття іншого, спостерігається ворожість, ненависть, відчуження.

Людині потрібне інтимне, емоційно позитивне та впевнене спілкування. Шлюб і сім'я - причина такого спілкування. У сімейному спілкуванні людина може відкидати соціальні маски, дистанціюватися від соціальних ролей, які вони відіграють у соціальній, політичній чи професійній сферах. Людина може повною мірою відчути свою унікальну ідентичність та індивідуальність.

Таким чином сімейне спілкування виконує свої особливі функції, які відрізняються від інших видів людського спілкування. Тільки дружнє спілкування близьке до сімейного спілкування за функціями, якостями та властивостями. У вдалому шлюбі сімейне спілкування частково дружнє.

Задоволеність подружніми стосунками значною мірою залежить від того, наскільки і наскільки кожен із подружжя відчуває почуття радості, задоволення від спільного життя. Якщо деякі потреби людини не задовольняються або задовольняються мінімально, можуть статися різні

порушення життєвої системи людини. Соціально-економічні, психологічні та фізіологічні наслідки хронічних незадоволених потреб можуть бути різними.

Наприклад, якщо хоча б один із подружжя не в змозі задовольнити свої сексуальні потреби, можуть бути негативні наслідки: зрада, статева холодність, думка про розлучення. Тому стабільність сімейних відносин знаходиться під загрозою.

Сукупність певних незадоволених потреб особистості послідовно впливає на рівень задоволеності людини життям загалом та сімейним життям зокрема.

В. П. Левкович та О. Є. Зуськова, вивчаючи негативний характер подружніх стосунків, виділили потреби п'яти груп, які є найбільш важливими у подружньому житті та впливають на задоволеність у шлюбі:

1. Потреба подружжя у виконанні певних ролей в сім'ї.
2. Потреба подружжя у спілкуванні один з одним і з друзями.
3. Пізнавальні потреби подружжя.
4. Матеріальні потреби.
5. Потреба в захисті власної «Я-концепції».

Результати їх дослідження привели їх до висновку, що найбільш суперечливим і впливає на задоволення сім'ї є блок «культура спілкування», тобто дотримання або недотримання подружжям правил повсякденного життя, що регулюють їхні моральні відносини. Стабільність шлюбу багато в чому обумовлена високою культурою спілкування подружжя. Систематичне порушення сімейної етики подружжям у спілкуванні між ними негативно позначається на їх стосунках, що призводить до постійних хронічних конфліктів у сім'ї.

Отже, високий ступінь конфліктності в цьому блоці пояснюється не лише низькою культурою спілкування подружжя, але й тим, що це, насамперед, відображає незадоволеність подружжя у сфері потреби.

Другим за важливістю джерелом конфліктів у сім'ї була відсутність задоволення потребою в захисті -Я- концепція. Відсутність уваги, турботи, згоди, психічної підтримки призводить до невдоволення потребою в любові, повазі, почутті важливості, підтримці почуття впевненості в собі, необхідному для підтримки Я - концепції.

Третє місце по конфліктності займають дві сфери взаємодії:

1. Рольова - Задоволення рольових потреб подружжя: матері-батька, чоловіка-дружини, хазяїна-господарки, чоловіки-жінки, глави сім'ї. Конфлікт виникає внаслідок недостатнього розуміння цих ролей чоловіком та дружиною та нерозуміння виконання кожним партнером сімейної ролі. Конфлікт особливо гострий, оскільки існує різниця у сприйнятті сімейного лідерства.
2. Інформаційна - знання різних аспектів життя та особистих особливостей партнера. Високий рівень взаєморозуміння між чоловіком і дружиною для формування довіри в сім'ї. Той факт, що чоловік і дружина не інформують одне одного про свої дії, наміри та плани, викликає сумніви, недовіру, емоційну напругу у відносинах між партнерами, знижує рівень задоволення від шлюбу та породжує конфлікти.

Основним аспектом сумісності сім'ї та ролей є узгодженість ролей, представлених у функціях чоловіка та дружини в сім'ї. Ставлення особистості до ролі відображається в тому, який із видів сімейної діяльності він бере під свою відповідальність і який звертається до свого партнера. Невідповідність ролей виражається в незадоволеності ступенем та активністю участі подружжя в домашньому господарстві, вихованні дітей, ініціативі в організації сімейного дозвілля (32).

Вистави в сімейних ролях також формуються під впливом батьківських сімейних моделей, але на них впливає найближче важливе оточення, професія, графік роботи, особисті схильності людини та зовнішні фактори.

Вивчаючи розподіл ролей у сім'ї, представники соціокультурної орієнтації у зарубіжній психології враховують очікування ролей (домагання) та поведінку ролей подружжя.

Автором цієї концепції є Т. Парсонс, який припускає наявність у кожній групі двох осей диференціації ролей - осі влади та осі інструментально-експресивного. На думку Т. Парсонса, у шлюбі ролі розподіляються переважно вздовж інструментальної та експресивної осі. Більш конкретно, чоловіки виконують інструментальну роль, жінки - виразну. В ідеалі носій інструментальної ролі (чоловік) повинен вирішувати проблеми сімейних контактів із зовнішнім світом; дружина відповідає за внутрішні проблеми, тобто за їжу, комфорт, здоров'я членів сім'ї, виховання дітей тощо. Передбачається, що чоловік і дружина приймають рішення з питань, що стосуються різних сфер сімейного життя, тому вони не можуть мати причин сперечатися.

Конфлікти виникають або через невідповідний розподіл сфер впливу, або через незадовільне виконання обов'язків у його сфері.

Рольова структура описує звичаї та традиції, що існують у всьому суспільстві, безпосереднє соціальне середовище та вбудовану в нього систему взаємодій та стосунків членів сім'ї відповідно до рольових інструкцій. особистий досвід членів сім'ї.

Часто рольові принципи базуються на правових нормах і регулюють взаємні права та обов'язки подружжя, батьків та дітей. Якщо раніше більшість ролей у сім'ї були пов'язані з гендером, то зараз цей зв'язок втрачений, основа розподілу ролей все частіше не ґрунтується на соціальних нормах та стереотипах, а також інтересах та привілеях.

І. А. Антонов (11) стверджує, що 'взаємозв'язок між їх ролями та ролями другого з подружжя, ступінь ототожнення кожного з подружжя з цими ролями, роль особистості та подружжя в його одязі. Важлива

характеристика його характеру ". прийняття своїх ролей є показником поведінки особистості ". Механізм міжособистісного сприйняття в безпосередньому спілкуванні включає індивідуальне визначення сімейних ситуацій взаємодії, і тут шлюб важливо адаптувати ідеї партнерів до їхніх ролей. Чим більше область збігу, чим більша узгоджена 'площа' в цьому сенсі взаємодії, тим більше взаєморозуміння та узгодженість. Є дві різні системи розподілу ролей: традиційна, де ролі визначаються статтю. (дружина - мати та коханка та стать) та рівність, де всі ролі розподіляються між чоловіком та дружиною однаково незалежно від статі. Визначте такі ключові ролі в сім'ї: відповідальна фінансова підтримка в сім'ї, господар, відповідальний за виховання дітей, сексуальний партнер (активний з точки зору сексуальної поведінки), організатор розваг, організатор сімейної субкультури, роль "психотерапевта" (8).

Вчені Ю. Альошина, Л. Я. Гозман, Е. М. Дубовська (8) стверджують, що певний зсув у бік більш традиційних відносин сприяє збільшенню задоволеності подружжям на певних етапах циклу розвитку сім'ї (наприклад, у післяпологовий період), тоді як в інші часи задоволення подружжям сприяє зростанню егалітаризму.

Багато авторів висловлюють думку про велике значення параметрів, що характеризують розподіл і реалізацію подружніх ролей у всій родині і одночасно тісний зв'язок між собою. На думку І. Ю. Борисова (32), той факт, що вони пов'язані із сексуальною жінкою, тобто біологічною основою сім'ї, підкреслює їх важливість та основний характер, дозволяє вважати їх вирішальними у багатьох сімейних процесах, показником того, що враховує фактичний розподіл ролей та ставлення подружжя до поло-ролей (надалі PRD). Різниця між ролями поло в широкому розумінні визначається наступними параметрами:

1. уявлення подружжя про ролі чоловіка і жінки (поло-рольові установки);

2. уявлення подружжя про розподіл ролей в сім'ї (приватні статево-рольові установки);
3. рольова поведінка подружжя (реальний розподіл ролей);
4. статева ідентичність (фемінність-маскулінність).

Розподіл ролей між подружжям - не єдина особливість рольової структури сім'ї. Існує ряд інших параметрів, які в принципі можуть сприяти більш повному опису подружніх стосунків. Це ступінь ототожнення людини з роллю, тобто наскільки він відчуває, що він справді відповідає за виконання цієї ролі; рольова компетентність - наскільки людина в принципі здатна ефективно виконувати цю сімейну роль; конфлікт ролей, що передбачає невідповідність різних моделей поведінки, необхідних для ефективного виконання ролі, принаймні в людській свідомості (26).

Ейдеміллер та В. В. Юстицький висувають певні вимоги до існуючих завдань.

По-перше, набір ролей повинен створити остаточну систему. У разі суперечливих ролей, тобто якщо вимоги до представника певної ролі суперечливі, виникають серйозні труднощі при її виконанні. Проблеми виникають при протистоянні різних ролей, які виконує одна і та ж людина. Затори, спричинені конфліктами ролей, порушенням сімейного життя та шкодою для психічного здоров'я.

По-друге, набір ролей, які грає людина, повинен забезпечувати відповідність її потреб її сім'ї. Це потреби в повазі, визнанні, співчутті.

По-третє, ролі, які виконують люди, повинні відповідати їхнім здібностям. Якщо вимоги до ролі нестерпні, результатом може стати психологічний стрес, тривога.

По-четверте, система сімейних ролей, яку людина приймає на себе, повинна бути такою, щоб забезпечити задоволення не тільки її потреб, але й інших членів сім'ї.

Таким чином, структура сімейних ролей не є постійною протягом розвитку сім'ї, традиційний план - рівномірний розподіл ролей між подружжям - суттєво змінюється.

Існує багато форм переходу між традиційними та рівноправними формами сім'ї, які також мають певну роль у сімейних ролях.

Таким чином, взаємне задоволення подружжя своїми основними потребами, позитивний характер міжособистісних стосунків, чітке розуміння сімейних ролей, взаємна обізнаність та спільне сімейне дозвілля можуть служити критеріями сумісності.

РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Характеристика вибірки

У дослідженні взяли участь 24 сімейні пари, 48 респондентів з різним стажем подружнього життя.

Вік жінок від 21-38 років; вік чоловіків від 20-38 років.

Стаж сімейного життя подружніх пар:

- від 1 до 5 років - 24 респондентів;

- від 6 до 10 років - 24 респондентів.

2.2 Характеристика методів дослідження

При діагностиці задоволення шлюбом у сімейних відносинах використовувалися такі методи дослідження:

1. Тест-опитувальник вдоволеності шлюбом (ОВШ) В.В.Століна.

На початку 80-х у минулому столітті, керуючи однією з перших сімейних психологічних консультацій для населення в країні, В. В. Столін та його колеги поставили перед собою завдання розробити психодіагностичні інструменти для психологічного обстеження сім'ї, які були б придатними як на практиці, так і в психологічному дослідженні сім'ї.

Представляючи опитувальник, автори почали виходити з тези, що «найголовніше, що об'єднує шлюб, - це емоційний зв'язок - любов, емоції». Відповідно до цього вони рекомендували, що особливе задоволення шлюбом за своєю суттю є загальною ідеєю, загальним досвідом, на відміну від результату чіткої оцінки успіху шлюбу.

Розробляючи початкову групу за опитувальником, автори починали з ідеї задоволення від подружжя як досить стійкого емоційного явища -

відчуття, яке може проявлятися безпосередньо в емоціях, що виникають у різних ситуаціях, а також у різних думках, оцінках та порівняннях.

Опитувальник призначений для швидкого діагностування ступеня задоволеності-невдоволення шлюбом та ступеня узгодження-неузгодженості задоволеності шлюбом у певній соціальній групі. Опитувальник - це одновимірна шкала, що складається з 24 тверджень, які стосуються різних сфер: сприйняття себе та свого партнера, думок, оцінок, установок.

2. Вимірювання установок у сімейній парі Ю. Е. Альошина, Л. Я. Гозман, Е. К. Дубовська.

Методика була опублікована в 1987 році, яка дозволяє оцінити становище подружжя у таких важливих сферах, як ставлення до любові, шлюбу, дітей, розлучення, сексу, грошей. Багато психологів вважають, що чим більше подружжя дотримуються схожих поглядів на різні питання, тим краще для їх відносини. .

Автори керувались ідеями того, яке ставлення людини може найсильніше вплинути на її сімейні стосунки.

Методика складається з 40 суджень, що виражають ту або іншу позицію по десяти різним, значимим для людей, сферам:

1. ставлення до людей;
2. альтернатива між почуттям боргу й задоволенням;
3. ставлення до дітей;
4. ставлення до автономності або залежності чоловіка й жінки;
5. ставлення до розлучення;
6. ставлення до любові романтичного типу;
7. оцінка значення сексуальної сфери в сімейному житті;
8. ставлення до «забороненого сексу»;
9. ставлення до патріархального або егалітарного устрою родини;
10. ставлення до грошей.

Опитувальник можна використовувати для вивчення різних сімейних проблем у наукових дослідженнях. Одночасно методика може виконувати діагностичну функцію під час корекційної роботи з парою.

3. Визначення узгодженості сімейних цінностей і рольових установок (очікувань) у сімейній парі (РОП) А.Н. Волкової.

Завдання методики є визначити ідеї подружжя в сімейному житті, приватному суспільстві чоловіка та дружини, обов'язки батьків, професійні інтереси кожного з подружжя, важливість морального та сексуального життя, емоційна підтримка та зовнішній потяг партнера. Ці показники представляють шкалу функціонування сім'ї (SHSC), що відображає основні функції сім'ї. Також уточнення ідей подружжя щодо необхідного розподілу ролей між чоловіком та дружиною при виконанні сімейних функцій, об'єднаних шкалою очікувань та прагнень до ролей (SHROP).

Таким чином, результати цієї методології дозволяють визначити ієрархію сімейних цінностей подружжя, а також зробити висновки про соціально-психологічну сумісність подружжя в сім'ї.

Методика містить 36 тверджень в будь-якому вигляді (чоловічому та жіночому) і складається з 7-ми шкал. Подружжю пропонується самостійно ознайомитися з набором тверджень, що відповідають їхнім вимогам, і висловити своє ставлення до кожного твердження, використовуючи наступні варіанти відповідей: «Повністю згоден», «Загалом, це вірно», «Це не зовсім так», «Це невірно».

При обробці даних використовувався математично- статистичний метод кореляції Пірсона, який використовується для вивчення взаємозв'язку між двома змінними, що дозволяє визначити, наскільки пропорційною є мінливість двох змінних.

РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

3.1 Загальний опис результатів

Проводячи дослідження, працюючи та оцінюючи результати, ми зосередились на широкому діапазоні методів та принципів.

Спочатку було діагностовано експериментальне дослідження, яке дало уявлення про задоволеність пари своїм шлюбом. Це було визначено за допомогою тесту-опитувальника, розроблене В. В. Століним, Т. Л. Романовою, Г. П. Бутенко.

Таким чином, переважно подружні пари знаходяться в вікових категоріях – вік жінок від 21-38 років (51%); вік чоловіків від 20-38 років (49%). (Рис 3.1)

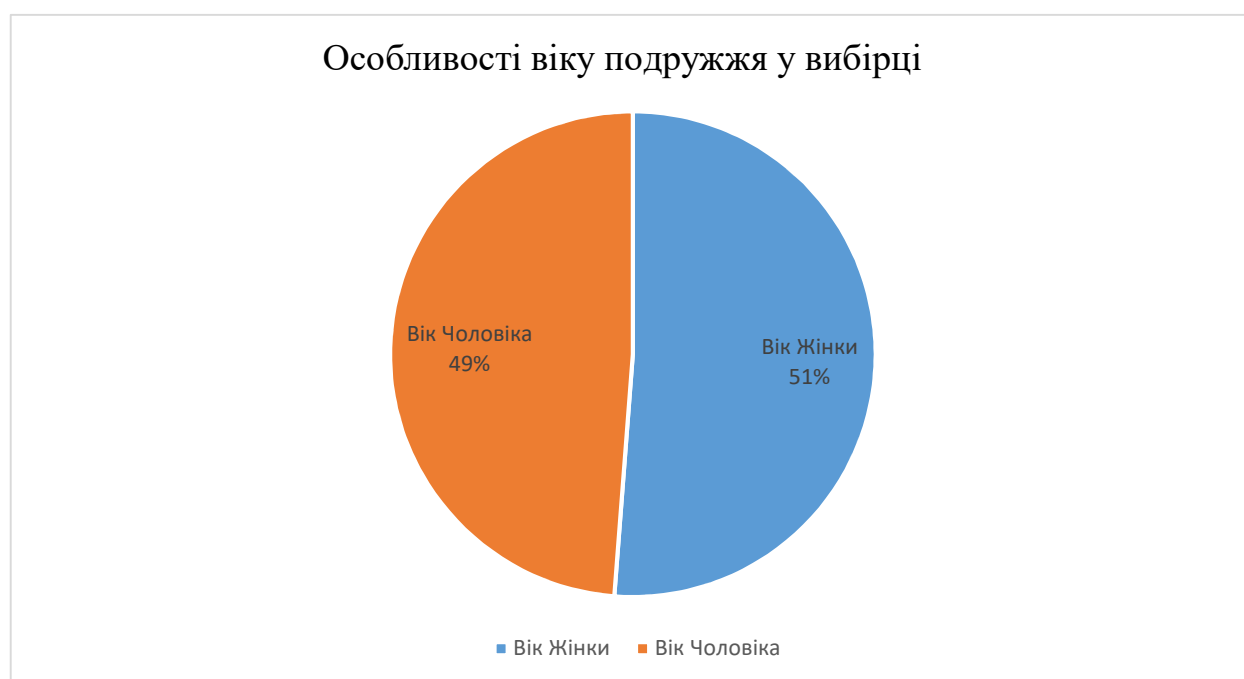

Рис.3.1 Особливості віку подружжя у вибірці

Стаж сімейного життя подружніх пар:

- від 1 до 5 років - 24 респондентів;
- від 6 до 10 років - 24 респондентів. (Рис.3.2)

Рис. 3.2 Стаж сімейного життя

Основною характеристикою вибірки, виступає показник 1 шлюб за все життя - (73%). Рис.3.3

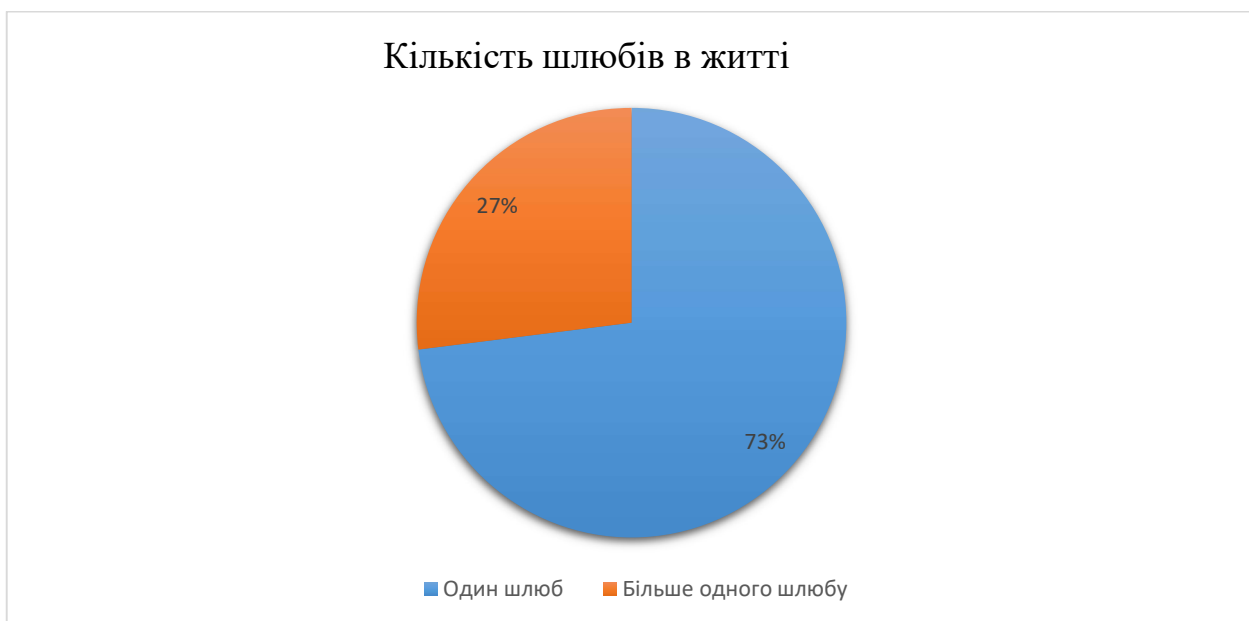

Рис.3.3 Кількість шлюбів в житті

Розглядаючи психічні особливості цих сімей, можна сказати, що в цей час сімейне життя стабільне, фінансово та психологічно сумісне, але в різний час сімейного життя показники психічного здоров'я подружжя різні. Симптомами психічного здоров'я в шлюбі є такі: задоволеність шлюбом, сімейний стан, очікування ролі та жорстоке поводження з боку подружжя, насправді задоволеність подружжям, як ми думаємо, залежить від гнучкості діяльності та ставлення подружжя.

На етапі формування нової сім'ї подружні стосунки нестабільні, а подружжя більш незадоволені спільним життям, тому існують різні типи конфліктів - побутові, міжособистісні, ідеологічні.

На початку сімейного життя молодим людям важко чути свого партнера, егоцентризм домінує, а єдиного «Ми» не існує. Все це зменшує емоційний фон подружніх стосунків і загальне задоволення шлюбом.

Такі сім'ї мають стабільні подружні відносини, засновані на нормах загального характеру.

За цими показниками подружжя вже має певний досвід та уявлення про сімейне життя, отже, можливий прояв конфлікту визначається конкретними факторами сімейного характеру, що впливають на добробут сім'ї. Також представлений розподіл результатів також залежно від уже встановлених очікувань та вимог подружжя, що також призводить до виявлення порушень.

Далі ми розглянули особливості установок у сімейній парі за методикою Є. Ю. Алешиной.

Таким чином, ми отримуємо наступну характеристику психологічних факторів сімейного життя у вибірці.

В період 1-5 роки сімейного життя взаємовідношення характеризуються як благополуччя. Подружжя чекає один від одного емоційної підтримки, гармонії в шлюбі. Установки в стосунках визначені на

любов романтичного типу. Також відносини характеризуються як неблагополучні. Найбільш значима для подружжя сексуальна сфера, присутні очікування в оцінці один одного як сексуальних партнерів. Негаразди у взаєминах можуть бути пов'язані з втратою романтичної любові і зануренням в сферу побуту.

Період 6-10 років характеризується як перехідний етап у взаєминах. Подружжю важливо те як вони вміють організувати побут і емоційно підтримати один одного. На даний період для подружжя важливо організувати не тільки спільну діяльність, а й автономну - це є домінуючою установкою їх взаємовідносин. У зв'язку з цим, відносини зазнають етап переходу, які гармонізуються і характеризуються як усталене благополуччя. Даний період стає повторним знайомством з чоловіком, важлива його особистість, інтереси, професійна і соціальна активність. Відносини орієнтовані на підтримку відповідальності і збереження позитивного ставлення до інших.

У висновку нами були визначенні узгодженості сімейних цінностей і рольових установок у сімейній парі (РОП) А. Н. Волкової.

Подружжя має вимоги один до одного в організації побуту, значення мають побутові навички партнера. Оцінюються батьківські позиції партнера. Знову шлюб стає середовищем гармонізації подружжя. Від 6-10 років очікування подружжя концентруються навколо особистісної ідентифікації з чоловіком 55% і соціальної активності подружжя 70%. Є очікування спільності інтересів, потреб, цінностей, способів проведення часу. Подружжю стає важлива професійна роль партнера, позасімейні інтереси, активна громадська роль.

Коефіцієнти кореляції Пірсона показників задоволеності шлюбом

	Від 1-5 років	Від 6-10 років
ж	0,283	0,245
ч	0,405	0,344

Коефіцієнти кореляції, що вимірює задоволеність шлюбом, виявилися вельми високим у чоловіків 0,405 від 1 до 5 років шлюбу, та 0,344 від 6 до 10 років шлюбу. значущості $p < .001$), бо свідчить про задоволеність .

Також дані вказують на те, рівень задоволеності шлюбом зі стажем 1-5 років вище, ніж показники подружжя зі стажем 6-10 років

Щодо жінок можна сказати, що їх очікування по відношенню до чоловіка дещо завищені, тобто вони очікують більш активної участі чоловіків у виконанні певних функцій в сім'ї, що не відповідає установкам чоловіків, тому жінки менш задоволені шлюбом..

3.2 Результати дослідження

Аналізуючи дані представлені на Рис.3.4 сімейних парам, можна зробити висновок, що серед опитаних пар 13 % (3 пари) можна визнати неблагополучними, 10% (2 пари) є скоріше неблагополучними парами, 20% (4 пар) можна визнати перехідними сім'ями, 40% (11 пар) є скоріше благополучними сім'ями, 17% (4 пар) можна визнати цілком благополучними сім'ями.

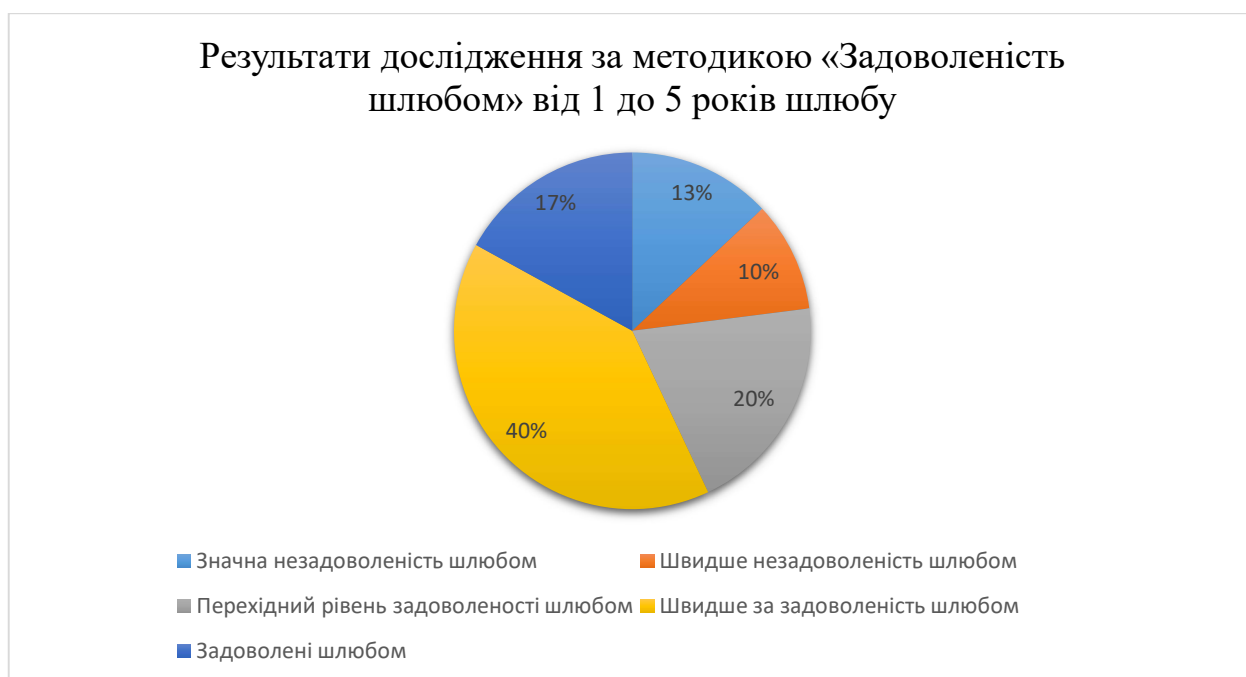

Рис.3.4 Результати дослідження за методикою «Задоволеність шлюбом» від 1 до 5 років шлюбу

Особливості задоволення подружжя зі стажем сімейного життя 6-10 років Рис.3.5 відрізняються тим, що 40% опитаних подружжя відносяться до категорії швидше неблагополучних, тобто подружжя відчувають проблеми в контексті сімейної життя, при цьому 10% подружжя відносяться до перехідних - проявляються проблеми подружніх відносин, що не мають руйнівний характер.

Рис.3.5 Результати дослідження за методикою «Задоволеність шлюбом» від 6 до 10 років шлюбу

На діаграмі наочно показано, що в період 1-5 років, установка в відносинах у пар, детермінована ставленням до любові романтичного типу 60% ніж в період від 6-10 років. На 1-5 роках подружнього життя партнери орієнтуються на здатність до автономії у чоловіка 70%. Від 1 до 10 років подружнього життя важливими факторами стають позитивне ставлення до інших 50%. Відповідальність від 1-5 років 35%, що говорить що сімейні пари які в шлюбі від 6-10 років 65% більш відповідальні. Рис.3.6

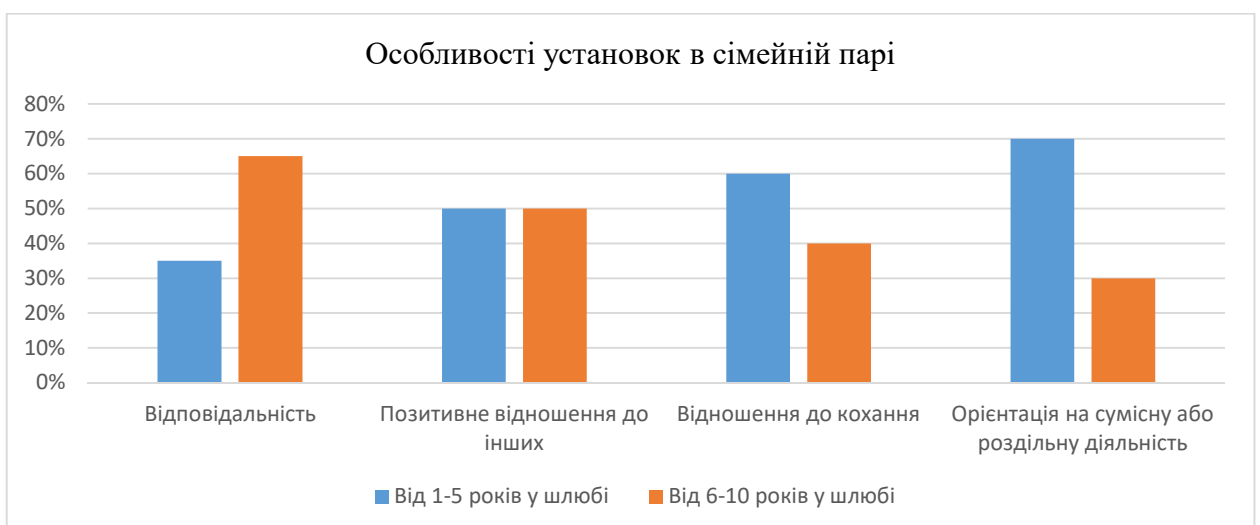

Рис.3.6 Особливості установок в сімейній парі

Як ми бачимо, на діаграмі показано, в 1-5 роки, подружжя чекає один від одного емоційної підтримки, стабільності психологічного клімату сім'ї. Шлюб сприймається як середовище, що сприяє психологічній розрядки і стабілізації 55%. В цей період подружнього життя, значима інтимно-сексуальна сфера відносин 60%. Сексуальна гармонія в даний період - одне з важливих умов подружнього щастя, а сексуальне ставлення партнерів один до одного сприймається як оцінка сексуального партнера. Недооцінювання сексуальних якостей партнера сприймається подружжям болісно. У період 6-10 років ролі очікування подружжя розширюються: важливі господарсько-побутова 75%, батьківсько-виховна 75% і емоційно-психотерапевтична функції 44% шлюбу. Рис.3.7

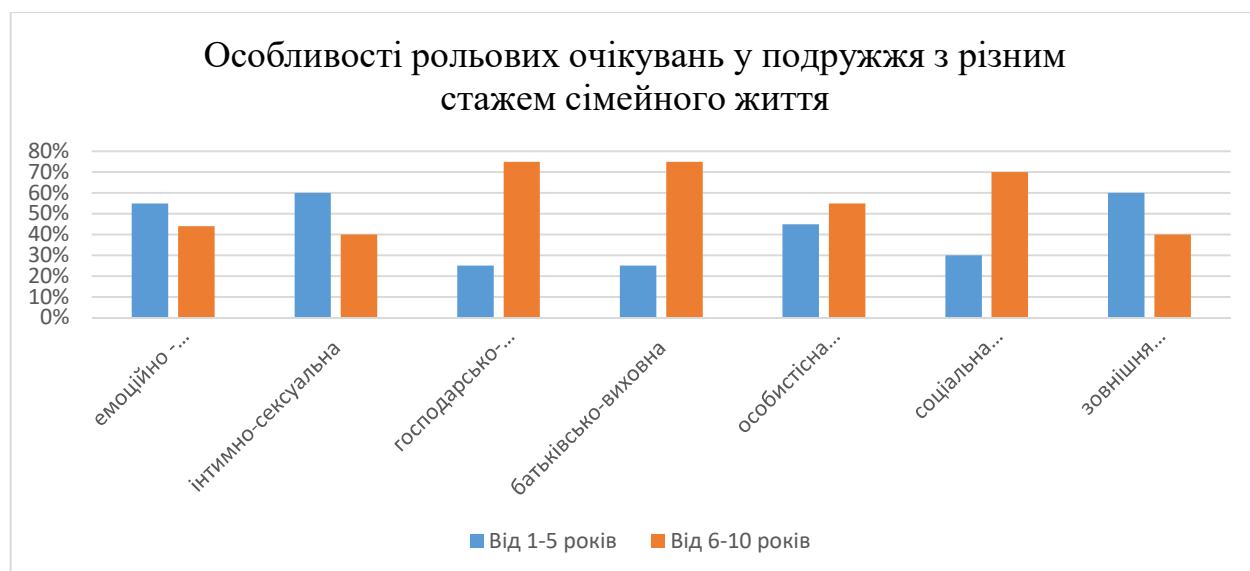

Рис.3.7 Особливості рольових очікувань у подружжя з різним стажем сімейного життя

Отже, результати дослідження подружжя з різним стажем подружнього життя дозволило визначити, що у подружжя зі стажем сімейного життя

1 - 5 років в більшості випадків виявляють виражені показники:

- самоповага;
- аутосимпатія;
- самоінтерес;

- очікуване ставлення від інших.

Для подружжя зі стажем 6-10 років властивий середній показник прояву наступних показників:

- самоповага;

- аутосимпатія;

- самоінтерес;

- очікуване ставлення від інших.

Тобто у двох представлених груп випробовуваних існують відмінності в рамках самоставлення, при цьому показники самовідношення подружжя зі стажем сімейного життя 1-5 років вище, ніж показники подружжя зі стажем 6-10 років.

Також в процесі дослідження ми також акцентували увагу на аналізі задоволеності шлюбом, що також дозволило визначити, що задоволеність шлюбом подружжя зі стажем 1-5 років вище, ніж подружжя зі стажем 6-10 років, що також було підтверджено за допомогою методу математичної статистики.

ВИСНОВКИ

Було здійснено теоретичний аналіз та було визначено, що задоволеність шлюбними відносинами - це суб'єктивне переживання задоволеності, яке залежить від задоволеності потреб, і очікувань у подружжя. Формується на підставі досвіду подружнього життя, під впливом особистих цінностей і установок. Протягом подружнього життя задоволеність шлюбними відносинами змінюється, в залежності від етапів сімейного життя.

Особистісними особливостями подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбними відносинами є спектр особистісних якостей (темперамент, характер, особистісні особливості). Особистісні особливості визначають здатність подружжя підлаштовуватися під потреби один одного, тобто фактично подружню сумісність.

Для пар задоволених шлюбом, характерно: для чоловіків-емоційна стійкість, впевненість в собі, схильність до батьківської ролі в родині. Для жінок посилена увага до власної привабливості. Для пар з низьким рівнем задоволеності шлюбом характерний високий рівень тривожності, почуття провини і сумнівів в собі.

Коефіцієнти кореляції, що вимірює задоволеність шлюбом, виявив високий коефіцієнт у чоловіків це свідчить про задоволеність шлюбом, у жінок завищені очікування по відношенню до чоловіка, вони очікують більш активної участі чоловіків у виконанні певних функцій в сім'ї, що не відповідає установкам чоловіків, тому жінки менш задоволені шлюбом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алешина, Ю. Е. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений / Ю. Е. Алешина, Л. Я. Гозман, Е. М. Дубовская — М: Изд-во Московского университета, 2017. - 104 с.
2. Алешина, Ю. Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование М., 2013. - 175 с.
3. Абульханова-Славская, К. А. Стратегии семейной жизни. М, 2018. - 299 с.
4. Андреева, Т. В. Семейная психология / Т. В. Андреева. - СПб.: Речь, 2014. - 244 с.
5. Андреева, Т. В. Психология современной семьи / Т. В. Андреева. - СПб.: Речь, 2015. - 215 с.
6. Волкова, А. Н. Социально-психологические факторы супружеской совместимости - Л., 2019. - 236 с.
7. Волкова, А. Н. Методические приемы диагностики супружеских отношений/ Т.М Трапезникова -Вопросы психологии - 2015. 357 с.
8. Голод, С. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты. - Л., 2014. - 325 с.
9. Гурко, Т. А. Влияние добрачного поведения на стабильность молодой семьи\Социологические исследования. - 2017. – 393 с.
10. Дармодехин, С. В. Проблемы семьи и семейной политики / С. В. Дармодехин, В.В. Елизаров / Социально-политический журнал. - 2019. – 325 с.
11. Джеймс, М. Брак и любовь. / М. Джеймс, - М.: Просвещение, 2013. - 284 с.
12. Добрынина, О. А. Проблема формирования благоприятного социально - психологического климата семьи/ О. А. Добрынина- Новокузнецк, 2012. - 228 с.

13. Дружинин, В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. - СПб.: Питер принт, 2015. - 176 с.
14. Есенко, В. А. Устойчивость брака: проблемы, факторы и условия / В. А. Есенко - М., 2019. - 210 с.
15. Земска, М. - Семья и личность / М. Земска - М.: Просвещение, 2015 - 180 с.
16. Ильин, Е. П. Мотивация и мотив: теория и методы изучения / Е. П. Ильин - Киев, - 2018. - 387 с.
17. Карабанова, О. А. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования / О. А. Карабанова. - М.: Гардарики, 2014. - 320 с.
18. Ковалев, С. В. - Психология семейных отношений / С. В. Ковалев - М., 2017. - 465 с.
19. Кутсар, Д. Оценка и самооценка: Сравнительный анализ вступающих в брак, разводящихся и супружеских пар. Исследования по качеству брака: Проблемы семьи / Д. Кутсар - Тарту. 2016. - 126 с.
20. Лимаренко, А. П. Специфика и основные тенденции развития современной белорусской семьи: отчет по НИР / А. П. Лимаренко. - Мин-во образования РБ, БГУ, Минск, 2015. - 357 с.
21. Маслоу, А. Дальние пределы человеческой психики / А. Маслоу. - СПб: Издат. группа «Евразия», 2017. - 420 с.
22. Маслоу, А. Мотивация и личность / А. Маслоу. - СПб.: Питер, 2006. - 352 с.
23. Мясищев, В. Н. Психология отношений / В. Н. Мясищев - М.: Просвещение, 2015. - 356 с.
24. Роджерс, К. Психология супружеских отношений. Возможные альтернативы / К. Роджерс; пер с англ. - М.: Изд-во ЭКСМО, 2012. - 286 с.

25. Столин, В. В. Опросник удовлетворенности браком / В. В. Столин - Вестник Московского ун-та. Сер.14. Психология. - 2014. - №2. - С.54-61.
26. Столин, В. В. Семья как объект психологической диагностики и не врачебной психотерапии / В. В. Столин // Семья и формирование личности. - М., 2011. – 208 с.
27. Сысенко, В. А. Брак и семья сегодня/ В. А. Сысенко - М.: Наука, 2017. - 164 с.
28. Собчик, Л. Н. Диагностика психологической совместимости/ Л. Н. Собчик - СПб.: «Речь», 2002. - 80 с.
29. Семейная терапия : хрестоматия / Э. Г. Эйдемиллер, Н. В. Александрова, В. Юстицкис. - СПб. : Питер, 2020. – 400 с.
30. Семья в психологической консультации / под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. - М., 2016. – 208 с.
31. Хекхаузен, Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен - М.: Мир, 2016. - 450 с.
32. Шевандрин, Н. И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности/ Н. И. Шевандрин - М.: Гуманит. Изд центр ВЛАДОС, 2019. - 512 с.
33. Шилова, Л. С. Характер проведения семейного досуга и удовлетворенность браком/ Л. С. Шилова, З.А. Янковой - М., 2018 - 135 с.
34. Шилова, Л. С. Мотивация вступления в брак и ее влияние на кризис будущей семьи / Л. С. Шилова - М., 2015 - 135 с.
35. Эйдемиллер, Г., В.В. Психология и психотерапия семьи / Г. Эйдемиллер, В. В. Юстицкис - СПб. 2019. - 652 с.
36. Levinger, R. Marital cohesiveness and dissolution: an integrative review / R. Levinger // Journal of Marriage and the Family. - 2015. – 119 p.

37. Renne, K. Correlates of Dissatisfaction in Marriage / K. Renne // Journal of Marriage and the Family. – 2020. – 368 p.
38. Rollins, B. C. Marital Statisfaction over the Family Life Cycle / B. C. Rollins, H.Feldman // Journal of Marriage and the Family/ - 2015. – 228 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест-опитувальник вдоволеності шлюбом (ОУБ) В.В.Століна.

Інструкція: Заповнення опитувальника займає не більше 10 хвилин. Питання не стосуються зайво інтимних фактів і подробиць. Уважно читайте кожне твердження і вибирайте один із трьох запропонованих варіантів відповідей. Намагайтеся уникати проміжних відповідей типу «важко сказати», «важко відповісти». Виконуйте роботу швидко.

Текст опитувальника

1. Коли люди живуть так близько, як це відбувається в сімейному житті, вони неминуче втрачають взаєморозуміння і гостроту сприйняття іншої людини:

- а) вірно;
- б) не впевнений;
- в) невірно.

2. Ваші подружні відносини приносять Вам:

- а) швидше занепокоєння і страждання;
- б) важко відповісти;
- в) швидше радість і задоволення.

3. Родичі та друзі оцінюють Ваш шлюб:

- а) як удавшійся;
- б) щось середнє;
- в) як невдалий.

4. Якби Ви могли, то:

- а) Ви б багато що змінили в характері Вашого чоловіка (Вашої дружини);
- б) важко сказати;
- в) Ви б не стали нічого змінювати.

5. Одна з проблем сучасного шлюбу в тому, що все приїдається, в тому числі і сексуальні відносини:

- а) вірно;
- б) важко сказати;
- в) невірно.

6. Коли Ви порівнюєте Вашу сімейне життя із сімейним життям Ваших друзів і знайомих, Вам здається:

- а) що Ви найнещасніші інших;
- б) важко сказати;
- в) Ви щасливіше інших.

7. Життя без сім'ї, без близької людини - надто дорога ціна за повну самостійність:

- а) вірно;
- б) важко сказати;
- в) невірно.

8. Ви вважаєте, що без Вас життя Вашого чоловіка (Вашої дружини) була б неповноцінною:

- а) так, вважаю;
- б) важко сказати;

в) ні, не вважаю.

9. Більшість людей в якійсь мірі обманюється у своїх очікуваннях щодо шлюбу:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

10. Тільки безліч різних обставин заважає подумати Вам про розлучення:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

11. Якби повернувся час, коли Ви вступали в шлюб, то Вашим чоловіком (дружиною) міг би стати:

а) хто завгодно, але тільки не теперішній (я) чоловік (дружина);

б) важко сказати;

в) можливо, що саме теперішній (я) чоловік (дружина).

12. Ви пишаєтеся що така людина, як Ваш (а) чоловік (дружина), поруч з Вами;

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

13. На жаль, недоліки Вашого (її) дружини (чоловіка) часто переважають його достоїнства:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

14. Основні перешкоди для щасливого подружнього життя криються:

а) швидше в характері Вашого чоловіка;

б) важко сказати;

в) скоріше в Вас самих.

15. Почуття, з якими Ви вступали в шлюб:

а) посилюлися;

б) важко сказати;

в) ослабли.

16. Шлюб притупляє творчі можливості людини:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

17. Можна сказати, що Ваш чоловік (дружина) володіє такими перевагами, які компенсують його недоліки:

а) згоден;

б) щось середнє;

в) ні, не згоден.

18. На жаль, у Вашому шлюбі не все гаразд з емоційною підтримкою один одного:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

19. Вам здається, що Ваш (а) чоловік (дружина) часто робить дурниці, говорить невлад, недоречно жартує:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

20. Життя в сім'ї, як Вам здається, не залежить від Вашої волі:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

21. Ваші сімейні відносини не внесли в життя того порядку і організованості, яких Ви очікували:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

22. Не праві ті, хто вважає, що саме в сім'ї людина найменше може розраховувати на повагу:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

23. Як правило, суспільство Вашого чоловіка (і) доставляє Вам задоволення:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

24. По правді сказати, у Вашій подружнього життя немає і не було жодного світлого моменту:

а) вірно;

б) важко сказати;

в) невірно.

Вимірювання установок у сімейній парі Ю. Е. Альошина, Л. Я. Гозман, Е. К. Дубовська.

Інструкція: Просимо оцінити ступінь вашої згоди з пропонованими нижче судженнями, виражають ту чи іншу позицію людини в житті. Тут немає і не може бути «правильних» чи «неправильних» відповідей, важливо, щоб обраний варіант найбільш повно відображав вашу особисту точку зору.

Текст опитувальника

1. Я думаю, що багатьох людей залишають байдужими неприємності оточуючих.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

2. Більшість людей зайняті лише собою, і їх мало цікавить, що відбувається навколо.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

3. Я впевнений(а), що існують певні моральні принципи, якими слід керуватися в будь-яких обставинах.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

4. Погані вчинки люди роблять частіше за все не по своїй волі, а з вини обставин.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

5. Що б людина не робила, головне, щоб він від цього отримував задоволення.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

6. Я вважаю, що навіть незнайомі охоче допомагають один одному, не кажучи вже про близьких людей.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

7. Я думаю, що по можливості потрібно уникати робити те, що тобі неприємно.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

8. Щоб бути щасливим, потрібно перш за все виконувати свої обов'язки перед іншими людьми.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

9. Єдине, що надає сенс людського життя, - це діти.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

10. Я думаю, що подружжя повинні розповідати один одному про все, що їх хвилює.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

11. Сім'я, в якій немає дітей, - неповноцінна сім'я.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

12. Я думаю, що в хорошій сім'ї подружжя повинні розділяти різні хобі та захоплення один одного.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

13. Чим більше дітей у сім'ї, тим краще.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

14. Бути постійним свідком сварок батьків для дитини значно важче, ніж залишитися з одним з батьків після розлучення.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, незалежно від відносин батьків для дитини краще жити з батьком і матір'ю.

15. У хорошій сім'ї подружжя повинні проводити вільний час завжди разом.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Думаю, що вільний час слід проводити порізно.

16. Радість, яку дитина доставляє своїм батькам, не компенсує всього того, чого вони позбавляються-за нього.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, дитина в житті сім'ї може замінити все.

17. Я вважаю, що справжня любов буває один раз в житті.

А. Так, це так. ,

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, любити можна і кілька разів у житті.

18. Часто люди розлучаються, не використавши всіх можливостей налагодити стосунки.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

19. Коли люди люблять один одного, то ніщо їх по-справжньому не радує, якщо поруч немає коханої людини.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, любов не означає, що ніщо інше вже не радує.

20. Я думаю, що взаємна повага і любов подружжя по відношенню один до одного часто бувають значно важливіше, ніж сексуальна гармонія між ними.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

21. Розлучення, по-моєму, дає людині можливість зрештою знайти собі такого супутника життя, який йому потрібен.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, можливість розлучення лише заважає цьому.

22. Я вважаю, що якщо у коханого є якісь недоліки, то потрібно прагнути виправити їх, а не закривати на них очі.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, сли вже любиш людину, то любиш і його гідності, і його недоліки.

23. Останнім часом про сексуальні проблеми дуже вже багато говорять.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

24. Я думаю, що доступність розлучення призвела до того, що руйнуються багато шлюби, які могли б бути вдалими, якби розлучення був неможливий.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, можливість розлучення допомагає зберегти вдалий шлюб і дає засіб виправити помилку.

25. Я вважаю, що всі сімейні проблеми легко розв'язні, ес / ш фізична близькість обом приносить справжнє задоволення.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

26. Якщо люди люблять один одного, то вони кожен вільну хвилину прагнуть провести разом.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, я думаю, що те, що люди люблять один одного, не означає, що вони постійно хочуть бути разом.

27. Я вважаю, що краще, щоб подружжя якомога рідше обговорювали між собою проблеми, пов'язані з фізичною близькістю.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

28. Я думаю, що значення сексуальної гармонії в сімейному житті зазвичай перебільшується.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

29. Я вважаю, що сімейні відносини залежать тільки від того, як складаються сексуальні відносини подружжя.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

30. Секс може бути такою ж темою для розмови між подружжям, як і будь-яка інша.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

31. Я думаю, що не варто звертатися до фахівця з приводу труднощів у своїй сексуальному житті.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, необхідно звертатися.

32. Сучасні жінки все рідше відповідають істинному ідеалу жіночності.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

33. Як зараз, так і в майбутньому всі основні обов'язки жінки будуть пов'язані з домашнім вогнищем, а чоловіки - з роботою.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

34. Для сучасної жінки так само важливо володіти діловими якостями, як і для чоловіка.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, для чоловіка це значно важливіше.

35. І дружина, і чоловік повинні мати деяку суму, яку кожен може витратити так, як вважає за необхідне.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, всі витрати потрібно обговорювати разом.

36. Професійні успіхи дружини заважають щасливого сімейного життя.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

37. Якщо є гроші, то не варто роздумувати, купити чи не купити вподобану річ.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, це не так.

38. Я думаю, що слід реєструвати (наприклад, записувати) все зроблені витрати.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Врялуш це так.

Г. Ні, це не так.

39. Бюджет сім'ї необхідно планувати до найдрібніших покупок.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи це так.

Г. Ні, я думаю, планувати бюджет не треба.

40. Я вважаю, що необхідно робити заощадження, навіть якщо при цьому доводиться собі в чомусь відмовляти.

А. Так, це так.

Б. Ймовірно, це так.

В. Навряд чи є сенс робити заощадження, якщо коштів недостатньо.

Г. Робити заощадження слід тільки в тому випадку, якщо для цього не треба економити.

Визначення узгодженості сімейних цінностей і рольових установок (очікувань) у сімейній парі (РОП) А.Н. Волкової.

Інструкція: Перед Вами ряд тверджень, які стосуються шлюбу, сім'ї, відносин між чоловіком і дружиною. Уважно прочитайте затвердження тексту та оцініть ступінь своєї згоди або незгоди з ними. Вам пропонується 4 варіанти відповіді, які виражають ту чи іншу ступінь згоди або незгоди з твердженням, а саме: «Повністю згоден», «Загалом це вірно», «Це не зовсім так», «Це невірно». Підбираючи варіант відповіді до кожного з тверджень, постарайтеся якомога точніше передати Ваша особиста думка, а не те, що прийнято серед Ваших близьких і друзів. Свої відповіді реєструйте в спеціальному бланку.

Текст опитувальника - Жіночий варіант

1. Настрій і самопочуття людини залежить від задоволення його сексуальних потреб.
2. Щастя в шлюбі залежить від сексуальної гармонії подружжя.
3. Сексуальні стосунки - головне у відносинах чоловіка і дружини.
4. Головне в шлюбі - щоб у чоловіка і дружини було багато спільних інтересів.
5. Чоловік - це друг, який поділяє мої інтереси, думки, захоплення.
6. Чоловік - це насамперед друг, з яким можна поговорити про свої справи.
7. Найголовніша турбота чоловіка - забезпечити матеріальний достаток і побутовий комфорт сім'ї.
8. Чоловік повинен займатися домашнім господарством нарівні з дружиною.
9. Чоловік повинен вміти обслужити себе, а не чекати, що дружина візьме на себе всі турботи про нього.
10. Чоловік повинен займатися дітьми не менше, ніж дружина.
11. Я хотіла б, щоб мій чоловік любив дітей.

12. Про чоловіка я суджу по тому, хороший чи поганий він батько своїм дітям.
13. Мені подобаються енергійні, ділові чоловіки.
14. Я дуже ціную чоловіків, серйозно захоплених своєю справою.
15. Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові та професійні якості мого чоловіка.
16. Чоловік повинен вміти створювати в сім'ї теплу, довірчу атмосферу.
17. Для мене головне - щоб мій чоловік добре розумів мене і брав такою, яка я є.
18. Чоловік - це насамперед друг, який уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.
19. Мені подобається, коли мій чоловік красиво і модно одягнений.
20. Мені подобаються видні, рослі чоловіки.
21. Чоловік повинен виглядати так, щоб на нього було приємно дивитися.
22. Найголовніша турбота жінки - щоб все в родині були обіхожені.
23. Я завжди знаю, що потрібно купити для моєї сім'ї.
24. Я збираю корисні поради господарці: як готувати смачні страви, консервувати овочі, фрукти.
25. Головну роль у вихованні дитини завжди відіграє мати.
26. Я не боюся труднощів, пов'язаних з народженням і вихованням дитини.
27. Я люблю дітей і із задоволенням займаюся з ними.
28. Я прагну домогтися свого місця в житті.
29. Я хочу стати хорошим фахівцем своєї справи.
30. Я пишаюся, коли мені доручають важку і відповідальну роботу.
31. Близькі та друзі часто звертаються до мене за порадою, допомогою і підтримкою.
32. Навколишні часто довіряють мені свої біди.
33. Я завжди щиро і з почуттям жалю втішаю і опікуюся потребують цього людей.
34. Мій настрій багато в чому залежить від того, як я виглядаю.

35. Я люблю гарний одяг, ношу прикраси, користуюся косметикою.

36. Я надаю великого значення своєму зовнішньому вигляду.

Текст опитувальника - Чоловічий варіант

1. Настрій і самопочуття людини залежить від задоволення його сексуальних потреб.
2. Щастя в шлюбі залежить від сексуальної гармонії подружжя.
3. Сексуальні стосунки - головне у відносинах чоловіка і дружини.
4. Головне в шлюбі - щоб у чоловіка і дружини було багато спільних інтересів.
5. Дружина - це друг, який поділяє мої інтереси, думки, захоплення.
6. Дружина - це насамперед друг, з яким можна поговорити про свої справи.
7. Найголовніша турбота дружини - щоб у родині були нагородвані й доглянуті.
8. Жінка багато втрачає в моїх очах, якщо вона погана господиня.
9. Жінка може пишатися собою, якщо вона добра господиня свого будинку.
10. Я хотів би, щоб моя дружина любила дітей і була їм хорошою матір'ю.
11. Жінка, яка тяготиться материнством, неповноцінна жінка.
12. Для мене головне в жінці, щоб вона була гарною матір'ю моїм дітям.
13. Мені подобаються ділові й енергійні жінки.
14. Я дуже ціную жінок, всерйоз захоплених своєю справою.
15. Для мене дуже важливо, як оцінюють на роботі ділові та професійні якості моєї дружини.
16. Дружина повинна, перш за все, створювати і підтримувати теплу, довірчу атмосферу.
17. Для мене головне - щоб моя дружина добре розуміла мене і брала таким, який я є.
18. Дружина - це насамперед друг, який уважний і турботливий до моїх переживань, настрою, стану.
19. Мені подобається, коли моя дружина красиво і модно одягнена.

20. Я дуже ціную жінок, які вміють красиво одягатися.
 21. Жінка повинна виглядати так, щоб на неї звертали увагу.
 22. Я завжди знаю, що треба купити для нашого будинку.
 23. Я люблю займатися домашніми справами.
 24. Я можу зробити ремонт і обробку квартири, починають побутову техніку.
 25. Діти люблять грати зі мною, охоче спілкуються, йдуть на руки.
 26. Я дуже люблю дітей і вмію з ними займатися.
 27. Я брав би активну участь у вихованні своєї дитини, навіть якщо б ми з дружиною вирішили розлучитися.
 28. Я прагну домогтися свого місця в житті.
 29. Я хочу стати хорошим фахівцем своєї справи.
 30. Я пишаюся, коли мені доручають важку і відповідальну роботу.
 31. Близькі та друзі часто звертаються до мене за порадою, допомогою і підтримкою.
 32. Навколишні часто довіряють мені свої біди.
 33. Я завжди щиро і з почуттям жалю втішаю і опікуюся потребують цього людей.
 34. Мій настрій багато в чому залежить від того, як я виглядаю.
- 186
35. Я намагаюся носити той одяг, яка мені йде.
 36. Я прискіпливо ставлюся до крою костюма, фасону сорочки, кольором краватки.